

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ

SITUAČNÍ A VÝHLEDOVÁ ZPRÁVA LUSKOVINY

PROSINEC
2015

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ

ZDROJE INFORMACÍ, ZPRACOVATELÉ PODKLADŮ:

Agritec, výzkum, šlechtění a služby s. r. o., Šumperk
Český statistický úřad, Praha (ČSÚ)
Evropská komise (EK)
Asociace pěstitelů a zpracovatelů luskovin (APZL)
Ústav zemědělských a ekonomických informací (ÚZEI)
Ministerstvo zemědělství (MZe)
Státní zemědělský intervenční fond (SZIF)
Podniky zemědělské prvovýroby České republiky
Agriculture and Agri-Food Canada (AAFC)
FAOSTAT

Odbor rostlinných komodit MZe

Autorka:

Ing. Jana Potměšilová, MZe

Ředitel odboru rostlinných komodit:

Ing. Zdeněk Trnka, MZe

Autorka touto cestou děkuje za spolupráci všem uvedeným organizacím a jejich odborným pracovníkům.

Termín **marketingový rok**, který je ve zprávě používán, začíná pro komoditu **luskoviny 1. 7. a končí 30. 6. následujícího kalendářního roku.**

Situační a výhledové zprávy jsou pro všechny zájemce z řad studentů, pedagogů odborných škol a podnikatelských subjektů a dalších k dispozici také na internetu na adrese: www.eagri.cz

Autorka fotografie:

Ing. Jana Potměšilová

Vydalo: Ministerstvo zemědělství, Těšnov 65/17, I 10 00 Praha I

Internet: www.eagri.cz, e-mail: info@mze.cz

ISBN 978-80-7434-268-4, ISSN 1211-7692, MK ČR E 11003

Tisk a distribuce: Ústav zemědělské ekonomiky a informací, www.uzei.cz

SITUAČNÍ
A VÝHLEDOVÁ
ZPRÁVA
LUSKOVINY

PROSINEC
2015

OBSAH

Seznam zkratek	3
Úvod	4
Souhrn	4
Zásahy státu u komodity luskoviny	6
Produkce luskovin na zrno ve světě	17
Pěstování luskovin na zrno v České republice	25
Hrách setý	32
Fazol obecný	38
Lupina	40
Ostatní luskoviny	43
Pěstování luskovin v ekologickém zemědělství	48

SEZNAM ZKRATEK

AAFC	Agriculture and Agri-Food Canada
AEO	Agroenvironmentální opatření
CZV	Ceny zemědělských výrobců
ČSÚ	Český statistický úřad
DG AGRI	Directorate General for Agriculture and Rural Development, Generální ředitelství pro zemědělství a rozvoj venkova
EAFRD	European Agricultural Fund for Rural Development, Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova
EAGGF	European Agricultural Guarantee and Guidance Fund, Evropský zemědělský orientační a záruční fond
EHP	Evropský hospodářský prostor
EK	Evropská komise
EU	Evropská unie
EUR	Zkratka eura, společné měnové jednotky států Eurozóny
ESVO	Evropské sdružení volného obchodu
EZ	Ekologické zemědělství
FAO	Food and Agriculture Organization of the United Nations, Organizace OSN pro výživu a zemědělství
GATT	General Agreement on Tariffs and Trade, Všeobecná dohoda o clech a obchodu
GMO	Geneticky modifikovaný organismus(-y)
HRDP	Horizontální plán rozvoje venkova
IOR	Integrovaná ochrana rostlin
IP	Integrovaná produkce
LOS	Luskovino-obilní směsky
MEO	Mírně erozně ohrožené půdy
MFN	Most Favoured Nation - tzv. doložka nejvyšších výhod, která znemožňuje, aby členské státy Světové obchodní organizace (WTO) proti sobě používaly diskriminující praktiky a aby všechny výhody, které získá jeden člen, se vztahovaly i na všechny ostatní. ČR je členem WTO od roku 1995.
NK	Nařízení Komise (ES)
NR	Nařízení Rady (ES)
NSPRV	Národní strategický plán rozvoje venkova ČR
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development, Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OP RVMZ	Operační program Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství
PGRLF	Podpůrný a garanční rolnický a lesnický fond, a.s.
PP	Přímé platby
PRV	Program rozvoje venkova
PVP	Přechodná vnitrostátní podpora
SAPS	Single Area Payment Scheme; Jednotná platba na plochu zemědělské půdy
SPS	Single Payment Scheme; Jednotná platba na farmu
SSP	Separate sugar payment; Oddělená platba za cukr
STP	Separate tomato payment; Oddělená platba za rajčata
SZIF	Státní zemědělský intervenční fond
SZP	Společná zemědělská politika
USD	Zkratka amerického dolaru, měnové jednotky USA
USDA	U. S. Department of Agriculture, Ministerstvo zemědělství USA
ÚKZÚZ	Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský
VDJ	Velká dobytčí jednotka
VÚMOP	Výzkumný ústav meliorací a ochrany půdy
WTO	World Trade Organization, Světová obchodní organizace

ÚVOD

Cílem této Situační a výhledové zprávy je informovat o situaci v odvětví luskovin. Předkládaná zpráva navazuje na Situační a výhledovou zprávu, která byla vydaná v roce 2014. Použité údaje jsou zpracovány podle dostupných informací k 31. 10. 2015, není-li uvedeno jinak.

Situační a výhledové zprávy jsou v roce 2015 pro všechny podnikatelské subjekty k dispozici na internetové adrese: <http://www.eagri.cz/>, navigace – zemědělství, rostlinné komodity, atd.

SOUHRN

Pěstování luskovin má v ČR dlouhodobou tradici, v posledních letech se ale jejich plochy převážně snižovaly. V České republice došlo v posledních dvaceti letech k výraznému poklesu osevních ploch zrnových luskovin, který za posledních deset let dosáhl více než 50 %. V ČR je v současné době pěstováno jen několik druhů luskovin. Jedná se zejména o hrách setý a v menších objemech i o sóju a lupinu. Ostatní druhy tj. bob, vikve, fazol a jiné dříve pěstované luskoviny jsou v současnosti už jen na velmi malých plochách. Výnosová nestabilita spolu s agrotechnickými požadavky jsou hlavní limitující faktory ovlivňující větší zastoupení luskovin v osevních sledech, které je v ČR v současnosti pouze 1,3 %. Podobně i v ostatních zemích EU zaujímají luskoviny plochu menšího rozsahu okolo 1–7 % orné půdy. V Evropské unii jsou nejvíce pěstovanými luskovinami hrách (50 %) a bob (40 %). V menší míře (do 10 %) se pěstují lupina, fazol, čočka a vikve.

Pěstování proteinových plodin je v posledních letech ve státech EU na ústupu, na čemž má zejména podíl snižující se ekonomická atraktivita sektoru. Hlavním důvodem, který měl vliv na snižování ploch luskovin je nízká míra rentability pěstování a nízká konkurenceschopnost v oblasti importu sójových pokrutin z amerického kontinentu, převážně GMO. Na tuto skutečnost reagovala i nová Společná zemědělská politika (SZP), která pro období let 2015–2020 mění podstatným způsobem podobu podpor, zejména přímých plateb, oproti jejich dosavadnímu nastavení. Přímé platby (PP) jsou nově koncipovány formou vícevrstevného modelu, který je vstřícný k životnímu prostředí, zároveň umožňuje směřovat finanční prostředky na citlivé sektory s ohledem na jejich hospodářský význam a příspěvek k zaměstnanosti na venkově a poskytuje členským státům flexibilitu v rozhodování v mnoha oblastech. Oproti předchozímu období dochází nejen k rozšíření počtu podporovaných komodit, ale také k významnému nárůstu objemu finančních prostředků. V rámci reformy SZP pro nové programovací období byla odsouhlasena tzv. dobrovolná podpora vázaná na produkci. Česká republika se rozhodla poskytnout tuto podporu pro řadu citlivých komodit, mezi které patří i proteinové plodiny. V ČR se konkrétně jedná o hrách, bob, lupinu, sóju, vojtěšku, jetel nebo směsi uvedených plodin a jejich směsi s obilninami.

Novým a zásadním prvkem v rámci přímých plateb je také tzv. „ozelenění“ (greening), implementované jako platba pro zemědělce dodržující zemědělské postupy příznivé pro klima a životní prostředí. Součástí ozelenění je i povinnost vyhradit určitou výměru jako tzv. plochu využívanou v ekologickém zájmu (EFA), za kterou lze považovat mj. i plochu s plodinami, které vážou dusík nebo meziplodiny, jejichž významnými představiteli jsou právě luskoviny. Luskoviny tak v nové SZP zaujímají významnou roli, což potvrzuje i dosavadní vysoký zájem žadatelů o výše zmíněná opatření SZP a také znatelný nárůst osevní plochy luskovin, jak v ČR, tak v EU, které pozorujeme v prvním roce jejich zavedení.

Rok 2014 byl oproti dvěma předchozím ročníkům pro pěstitele luskovin poměrně klimaticky příznivý. Zima byla velmi teplá a suchá. Tento charakter počasí pokračoval i v jarních měsících a ve většině pěstitelských oblastí umožnil brzký nástup jarních prací. Léto bylo poznamenáno deštivým počasím v červenci. V srpnu se nicméně podařilo sklídit veškerou produkci. Tyto podmínky vytvořily předpoklad pro vzestup produkce luštěnin v roce 2014. Dle ČSÚ produkce luštěnin v roce 2014 sklizená z plochy 20 170 ha dosáhla 53 797 tun, což je o 15 521 t (41 %) více než produkce luštěnin roku předchozího.

U hrachu dosáhla produkce 42 748 tun semene z plochy 14 449 ha při průměrném výnosu 2,96 t/ha. Produkce semene hrachu byla tak na vyšší úrovni než v předchozím roce, kdy ho bylo sklizeno pouze 30 700 t. Lupiny pěstované na zrno bylo z výměry 2 106 ha sklizeno 3 762 tun při průměrném výnosu 1,79 t/ha, což je o 1 608 t (75 %) více než v roce 2013. U skupiny ostatních luskovin, do které patří v ČR především bob obecný, peluška, vikve luskovino-obilní směsky a čočka, došlo taktéž k meziročnímu vzestupu sklizně. Ostatních luskovin pěstovaných na výměře 3 615 ha bylo při průměrném výnosu 2,02 t/ha sklizeno 7 287 t, což je o 1 865 t (34 %) více než v předchozím roce.

Povětrnostní podmínky roku 2015 byly pro luskoviny velmi specifické. Podobně jako loni byla letošní zima teplá i hodně suchá. Tento charakter počasí pokračoval i v jarních měsících a ve většině pěstitelských oblastí umožnil brzký nástup jarních prací. Počasí v průběhu května způsobilo u luskovin rovnoměrné nasazení květů a srážky v červnu optimální nasazení a nalití lusků jednotlivých odrůd. Sucho v měsíci červenci způsobilo zasychání rostlin hrachu. Sklizeň hrachu v roce 2015 tak byla ovlivněna velmi suchým počasím v červnu a červenci. Přes toto dlouhotrvající sucho, které způsobilo zaschnutí vrchních plodných pater hrachu, bylo dosaženo nadprůměrných výnosů hrachu a i kvalita hrachu byla velmi dobrá. Letošní suché počasí však nepříznivě ovlivnilo výnosy ostatních luskovin (bob, lupina úzkolistá i bílá, sója), u nichž jsou odhadované výnosy spíše podprůměrné (od 1,5 - 2,0 t/ha). Vzhledem k nedostatku srážek byly nižší i výnosy zelené hmoty u luskovinoobilních směsek.

Vzhledem k tomu, že hrách je naší nejvíce pěstovanou luskovinou, je tedy letos předpoklad pro výrazný vzestup produkce luštěnin na zrno letošního roku. Na základě odhadu ČSÚ, MZe a Agritec s.r.o. by v marketingovém roce 2015/2016 produkce luštěnin sklizená z plochy 33 139 ha měla dosáhnout 97 122 tun při průměrném výnosu 2,24 t/ha. U hrachu ČSÚ odhaduje produkci ve výši 80 669 tun semene z plochy 23 876 ha při průměrném výnosu 3,38 t/ha. Meziročně by tak vzrostla celková produkce semene hrachu následkem vysokých výnosů i nárůstu plochy o 37 921 tun (tj. o 88,7 %). Na základě posledních odhadů ČSÚ bylo z výměry 2 550 ha sklizeno 3 693 tun lupiny při průměrném výnosu 1,45 t/ha.

ZÁSAHY STÁTU U KOMODITY LUSKOVINY

Vnější obchodní politika a celní opatření

Od vstupu České republiky do Evropské unie určuje výši dovozních cel Integrovaný tarif EU, tzv. TARIC (Integrovaný tarif Evropského společenství), vydávaný v souladu s Nařízením Komise EHS č. 2658/87. Cla a kvóty ve vnitřním obchodu mezi zeměmi EU byly zrušeny.

Vzhledem k neexistenci hraničních kontrol a celního řízení mezi státy EU vznikla povinnost evidovat daňové a statistické údaje. Nesplnění této povinnosti je sankcionováno. Statistikou vnitřního obchodu se zabývá systém INTRASTAT. Sledování se týká zboží, které bylo odesláno z České republiky do jiného členského státu EU nebo bylo přijato do České republiky z jiného členského státu EU. Systém INTRASTAT je povinný pro všechny členské státy EU, není však jednotný v oblasti sběru prvotních údajů (např. ve formě výkazu, v rozlišení obchodních transakcí, ve sběru některých údajů a způsobu jejich vykazování, ve výši prahů pro vykazování apod.).

Se vstupem do EU Česká republika ukončila aplikaci mezinárodních dohod, které nebyly slučitelné s členstvím v EU. Vývoz by měl probíhat v rámci dohod WTO a dalších platných mezinárodních smluv EU. Případná ochranná opatření ze strany třetích zemí řeší Komise snahou o smírné řešení, případně Rada vyhlášením protiopatření. Česká republika si zachovala své členství ve Světové obchodní organizaci (WTO), ale zároveň respektuje skutečnost, že členem WTO je současně s členskými státy EU i samotná EU a že za ní jedná ve WTO Evropská komise. Na základě těchto skutečností jsou podmínky pro zahraniční obchodní operace českých dovozců a vývozců shodné s podmínkami nastavenými pro obchodníky z členských států EU.

Obchodní vztahy EU se třetími zeměmi charakterizuje velký počet preferenčních dohod, meziregionálních iniciativ a jiných významných ujednání. Existují i samostatná obchodní ujednání (např. s Marokem, Egyptem a Izraelem) zaměřená výhradně na obchod se zemědělskými výrobky. Jednání s dalšími zeměmi pokračují a EU se tak snaží rozšířit počet zemí, se kterými je možno obchodovat s celními preferencemi, a také odstranit další překážky obchodu.

Privilegované jsou vztahy s geograficky a historicky nejbližšími partnery, členskými státy Evropského sdružení volného obchodu (ESVO), ve kterém jsou sdruženy Švýcarsko, Norsko, Island a Lichtenštejnsko. Česká republika vstupem do EU v roce 2004 přistoupila také k Dohodě o Evropském hospodářském prostoru (EHP), který zahrnuje Norsko, Island a Lichtenštejnsko. U položek KN 0713 je v jednotlivých zemích ESVO situace rozdílná. Norsko si ponechává clo pro dovoz z EU pouze u produktů využívaných pro krmné účely. Na této situaci pravděpodobně nic nezmění ani jednání o další liberalizaci obchodu se zemědělskými výrobky, která probíhají mezi Norskem a EU od března 2015. Island má na dovoz položek 0713 z EU nulová cla. Švýcarsko si pro dovoz z EU clo zachovalo pouze u hrachu setého (položka KN 07131019), a to nad rámec bezcelní dovozní kvóty 1000 tun.

Preferenční dohody uzavřela EU také s kandidátskými balkánskými zeměmi. Albánie a Černá Hora neuplatňují na dovoz položek skupiny KN 0713 žádné clo, kdežto Bývalá jugoslávská republika Makedonie u většiny položek dovozní clo ponechává v rozmezí od 10 do 20 % ad valorem. Dovoz luskovin z EU do Bosny a Hercegoviny a Černé Hory probíhá bezcelně. Chorvatsko k 1. 7. 2013 vstoupilo do EU a stálo se tak součástí jednotného trhu Evropské Unie.

Regionem, se kterým má EU sjednány Asociační dohody včetně dohod o volném obchodu, je oblast středomoří (EUROMED). U položek 0713 se situace v jednotlivých zemích liší. Např. Alžírsko má pro dovoz z EU otevřeny u všech položek bezcelní kvóty (clo se uplatní až po jejich vyčerpání), Maroko u některých položek neuplatňuje dovozní clo vůbec a u jiných má otevřeny celní kvóty s různě vysokým preferenčním clem. Pro dovoz z EU do Turecka platí clo ad valorem ve výši 19,3 % na luskoviny neurčené k setí. Egypt, Izrael a Jordánsko dovozní cla pro položky 0713 z EU neuplatňují. Tunisko z této řady vybočuje a na všechny položky 0713 uplatňuje jednotné clo ad valorem ve výši 36 %. Další liberalizační

jednání o prohloubené dohodě o volném obchodu probíhají v současnosti s Marokem, Tuniskem, Jordánskem a Egyptem.

Dohoda o volném obchodu mezi Evropskou unií a Korejskou republikou je prozatímně prováděna již od 1. července 2011. Cla na dovoz luskovin do Jižní Koreje budou postupně snížena, v rozmezí 5 až 15 let. Výjimku tvoří potravinářský hrách, u něhož bylo korejské dovozní clo sníženo na 0 % již v roce 2012.

V posledních třech letech vstoupily v platnost dohody o volném obchodu se státy Andského společenství a Střední Ameriky (Peru, Kolumbie, Panama, Guatemala, Honduras, Kostarika, Nikaragua, Salvador).

Dohoda s Kolumbií, prozatímně prováděná od srpna 2013, odstranila cla pro dovoz luskovin z EU do Kolumbie na luskoviny u osiv. U některých dalších položek pak dojde k eliminaci dovozních cel v průběhu následujících 3 let. Některé druhy fazolí neurčených k seti jsou však z liberalizace vyjmuty.

Dohody s Hondurasem, Nikaraguou a Panamou jsou prozatímně prováděny od srpna 2013. V říjnu 2013 se k nim připojila Kostarika a Salvador a v prosinci téhož roku také Guatemala. I pro tyto země platí, že některé druhy fazolí neurčených k seti jsou z liberalizace vyjmuty. Ostatní dovozní cla těchto středoamerických zemí na položky 0713 pocházející z EU budou liberalizována v rozmezí od 15 do 30 let.

Dohoda s Peru je prozatímně prováděna od března 2013 a přispěla k redukci dovozních cel u luskovin. V současnosti jsou všechna dovozní cla na dovoz do Peru z EU u položek skupiny 0713 určených k seti nulová a u ostatních položek je uplatňováno 6% clo ad valorem. Rovněž tato cla by měla být odstraněna nejpozději do 10 let.

V červenci 2014 byla úspěšně dokončena jednání o dohodě o volném obchodu s Ekvádorem. Po ratifikaci dohody smluvními stranami a jejím vstupu v platnost dojde při dovozu položek skupiny 0713 z EU do Ekvádoru k odstranění cel do 10 let. Dovoz těchto komodit z Ekvádoru do EU bude bezcelní.

Po čtyřech letech bylo v říjnu 2013 dokončeno jednání s Kanadou. V roce 2015 má dojít k dokončení technických záležitostí a po ratifikaci by dohoda měla vstoupit v platnost v roce 2016. Vstupem dohody v platnost dojde k odstranění všech cel u skupiny 0713 při dovozu do Kanady z EU.

V prosinci 2012 byla dokončena jednání o dohodě o volném obchodu se Singapurem. Předpokládá se, že tato dohoda vstoupí v platnost v roce 2015. Nicméně, v případě luskovin nedojde vstupem dohody v platnost k žádné změně, protože již nyní uplatňuje Singapur na tyto produkty MFN¹⁾ dovozní clo 0 %.

Jednání o dohodě o volném obchodu bylo dokončeno s Ukrajinou a dohoda byla podepsána v červnu 2014 jako součást širší dohody o přidružení. Z důvodu politického vývoje na Ukrajině se EU rozhodla podpořit ekonomiku Ukrajiny jednostranným snížením cel při dovozu z Ukrajiny do EU v mezích podepsané dohody o volném obchodu již v dubnu 2014 (tzn. bez její ratifikace). Snížení bylo použitelné do konce roku 2014 a stejná množství jsou platná i pro rok 2015. Toto snížení se dotýká i položek skupiny 0713. Clo u všech položek je při dovozu do EU z Ukrajiny zcela eliminováno, zatímco Ukrajina uplatňuje u většiny položek clo na dovoz z EU v rozmezí 5 až 20 %. Platnost samotné dohody mezi EU a Ukrajinou byla odložena o 1 rok a její provádění by tak mělo začít v roce 2016. Pak by mělo být clo u luskovin při dovozu z EU na Ukrajinu odstraněno maximálně do 5 let.

K uzavření dohod o volném obchodu s Moldavskem a Gruzíí došlo v listopadu 2013 a podepsány byly v červnu 2014. Na dovoz položek skupiny 0713 z EU do Moldavska a Gruzie jsou dovozní cla z EU nulová.

Do konce roku 2015 má být obnoveno vyjednávání s Mexikem o možnosti rozšíření dohody o volném obchodu se zemědělskými produkty (u položek 0713 jsou všechna cla nulová kromě tří položek fazolí neurčených k seti položky 0713 33, kde clo ad valorem zůstává 100 %).

¹⁾ MFN – tzv. doložka nejvyšších výhod, která znemožňuje, aby členské státy Světové obchodní organizace (WTO) proti sobě používaly diskriminující praktiky a aby všechny výhody, které získá jeden člen, se vztahovaly i na všechny ostatní. ČR je členem WTO od roku 1995.

V roce 2007 bylo zahájeno projednávání dohody o volném obchodu s Indií. Do roku 2013 se uskutečnilo 12 vyjednávacích kol, a přestože se podařilo dosáhnout určitého pokroku, celý proces se právě v roce 2013 prakticky zastavil. V říjnu 2015 bylo oznámeno zahájení dalších rozhovorů, ovšem bez přesného časového plánu.

V roce 2010 a 2012 se rozběhla jednání o prohloubených a komplexních dohodách o volném obchodu (DCFTA) s Malajsií a Vietnamem. Zatímco v případě Malajsie probíhá příprava dalších rozhovorů, jednání s Vietnamem vstupují do své závěrečné fáze (v srpnu 2015 Evropská komise oznámila, že se jí podařilo s Vietnamem dohodnout na všech podstatných otázkách, a pokud bude dohoda úspěšně dokončena a ratifikována, dojde k odstranění prakticky všech cel na zboží včetně velké části potravin pocházejících z EU).

V roce 2013 bylo dále zahájeno jednání s Thajskem a v říjnu 2013 došlo ke schválení mandátu pro jednání s ostatními zeměmi ASEAN. EU nyní čeká na plánované vytvoření tzv. Hospodářského společenství států ASEAN, ve kterém bude fungovat jednotný trh.

V dubnu 2013 začalo projednávání o dohodě o volném obchodu mezi EU a Japonskem a v červenci 2015 se uskutečnilo již jedenácté kolo jednání. Lze konstatovat silné tlaky agrárního lobby Japonska proti uvolnění trhu se zemědělskými produkty. Aby mohl být naplněn původní záměr dokončit dohodu do konce roku 2015, musel by se celý proces jednání značně urychlit.

Jednání o zónách volného obchodu probíhají rovněž s řadou dalších zemí, např. s jihoamerickými zeměmi ze sdružení Mercosur (Argentina, Brazílie, Paraguay, Uruguay a Venezuela). Státy Mercosuru se dohodly na společné nabídce snížení cel už na konci července 2014, ale k vzájemné výměně nabídek s EU by mělo dojít v listopadu 2015. Podle vyjádření EK se předpokládá odstranění cel u 90 % položek vzájemného obchodu.

V červenci 2013 byly zahájeny rozhovory o Transatlantickém obchodním a investičním partnerství s USA (TTIP), jehož součástí je i liberalizace dovozních cel na obou stranách. V říjnu 2015 se uskutečnilo již 11. kolo rozhovorů, otázky dovozních cel však dosud projednávány nebyly.

V listopadu 2013 oznámila Arménie, že pozastavuje veškerá jednání o DCFTA s EU a že bude usilovat o členství v celní unii s Ruskem, Běloruskem a Kazachstánem. Do této unie Arménie vstoupila v lednu 2015. Nedá se proto předpokládat, že v blízké budoucnosti dojde k znovuoobnovení rozhovorů s EU.

V polovině roku 2015 oznámila Evropská komise, že zkoumá možnosti pro zahájení vyjednávací dohody o volném obchodu s Austrálií a Novým Zélandem a do konce roku 2015 by chtěla požádat o schválení mandátu k jednání.

V listopadu 2015 se má stát členem Světové obchodní organizace také Kazachstán. Tato země je do značné míry ekonomicky závislá na vývozech pšenice a vstup do této organizace pro ni znamená mimo jiné také závazek, že průměrné clo na dovozy zemědělských komodit nepřekročí 7,6 %. V oblasti luskovin, kde je aktuálně na dovoz z EU do Kazachstánu stanoveno MFN clo v rozmezí 10 – 12 % (jedinou výjimku tvoří jedna položka hrachu pro krmné účely s nulovým clem), proto může dojít k mírné redukci tohoto cla.

Podpůrné programy pro rok 2015

I. Přímé platby

Rostlinná výroba, včetně pěstování luskovin, je v ČR v podmínkách Společné zemědělské politiky EU podporována systémem tzv. přímých plateb.

Vícesložková přímá platba (SAPS, ozelenění, VCS a platba pro mladé zemědělce)

Výsledkem reformy Společné zemědělské politiky (SZP) z roku 2013 je nové nastavení parametrů jak pro přímé platby, tak pro Program rozvoje venkova. V oblasti přímých plateb je kladen větší důraz na šetrný

přístup k životnímu prostředí pomocí režimu ozelenění, generační obměnu na venkově prostřednictvím podpor pro mladé zemědělce, nebo podporu odvětví, které čelí určitým obtížím a jsou velmi významné z hospodářského, sociálního nebo environmentálního hlediska. Nově SZP zároveň umožňuje členským státům větší míru rozhodování o zacílení finančních prostředků, včetně jejich přesunu mezi pilíři, tedy mezi přímými platbami a Programem rozvoje venkova.

Reformovaná SZP obsahuje řadu nových prvků, které dosud nebyly v oblasti přímých plateb aplikovány (např. kritérium aktivního zemědělce, které má za cíl poskytnout platby pouze těm zemědělcům, kteří zemědělské činnosti opravdu vykonávají) a současně mění dosavadní charakter přímých plateb z jednotné platby SAPS na platbu vícesložkovou. Největší složku bude v ČR i nadále do roku 2020 tvořit jednotná platba na plochu zemědělské půdy (SAPS) – necelých 55 % z celkové obálky na přímé platby, dalšími složkami jsou platba na zemědělské postupy příznivé pro klima a životní prostředí (ozelenění neboli greening) – 30 % obálky, dobrovolná podpora vázaná na produkci poskytovaná citlivým sektorům – tzv. VCS (15 % obálky) a platba pro mladé zemědělce (0,3 % obálky). Z národního rozpočtu může ČR až do roku 2020 také vyplácet přechodnou vnitrostátní podporu (PVP), která navazuje na dříve poskytované národní doplňkové platby (Top – Up).

Konkrétní podmínky poskytnutí podpory upravuje **nařízení vlády č. 50/2015 Sb., o stanovení některých podmínek poskytování přímých plateb zemědělcům a o změně některých souvisejících nařízení vlády, v návaznosti na přímo použitelné předpisy Evropské unie.**

Žádost o poskytnutí podpory je podávána v elektronické podobě v rámci tzv. **Jednotné žádosti (JŽ)** na webových stránkách SZIF prostřednictvím Portálu Farmáře, a to do 15. května příslušného kalendářního roku. Tento portál nabízí možnosti, které mají žadatelům o dotace především zjednodušit a zrychlit provádění některých úkonů spojených s JŽ.

Obálka na přímé platby pro rok 2015 v ml. Kč

SAPS	12,60
Greening	6,90
VCS	3,40
Mladý zemědělec	0,07
Celková obálka	22,90

Pramen: Prováděcí nařízení Komise (EU) č. 2015/1160.

Poznámka: Použit kurz 27,187 CZK/EUR.

Jednotná platba na plochu zemědělské půdy (SAPS)

Jednou z podmínek pro poskytnutí podpory je dodržení minimální výměry, na kterou může být poskytnuta podpora, která činí v součtu všech dílů půdních bloků (DPB) v žádosti nejméně 1 ha zemědělské půdy. Dotčené DPB musí být vedeny v Evidenci využití půdy podle užitelských vztahů (tzv. LPIS). Zemědělská půda, na kterou je požadováno poskytnutí finanční podpory, musí být na žadatele vedena v LPIS nejméně od data podání žádosti do 31. srpna kalendářního roku, ve kterém žádá o podporu. Žadatelé také musí nově splňovat podmínku být zemědělským podnikatelem. SAPS je poskytován ze zdrojů Evropské unie.

Poskytování přímých plateb, některých podpor Programu rozvoje venkova (PRV) a některých podpor společné organizace trhu s vínem je dále „podmíněno“ dodržováním vybraných legislativních předpisů. Kontrola podmíněnosti (tzv. Cross-Compliance) zahrnuje dvě části – standardy Dobrého zemědělského a environmentálního stavu (DZES) a povinné požadavky na hospodaření (PPH).

Srovnání obálek a sazeb SAPS v letech 2004 - 2015

Rok	Nařízení vlády	Úroveň plateb EU-15	Obálka SAPS (mil. EUR)	Sazba (EUR/ha)	Směnný kurz (CZK/EUR)	Sazba (CZK/ha)
2004	243/2004	25 %	198,940	56,41	32,45	1 830,40
2005	144/2005	30 %	249,296	71,42	29,55	2 110,70
2006	144/2005	35 %	310,457	88,89	28,32	2 517,80
2007	47/2007	40 %	355,384	101,40	27,53	2 791,50
2008	47/2007	50 %	437,762	124,16	24,66	3 072,20
2009	47/2007	60 %	517,895	147,43	25,16	3 710,00
2010	47/2007	70 %	581,177	165,07	24,60	4 060,80
2011	47/2007	80 %	667,365	189,32	24,75	4 686,50
2012	47/2007	90 %	755,659	214,28	25,14	5 387,30
2013	47/2007	100 %	832,828	235,86	25,73	6 068,88
2014	47/2007	100 %	773,751	218,08	27,50	5 997,23
2015 - SAPS	50/2015	100 %	462,980*	130,35	27,19	3 543,91
2015 - Greening	50/2015	100 %	253,456*	71,49	27,19	1 943,62

Poznámka: *Prováděcí nařízení Komise (EU) č. 160/2015

Platba na zemědělské postupy příznivé pro klima a životní prostředí

Nově je nedílnou součástí dotačního opatření SAPS tzv. ozelenění, jehož cílem je snížit negativní dopady zemědělské činnosti na životní prostředí.

Mezi základní povinnosti ozelenění patří dodržování diverzifikace plodin, zachování výměry trvalých travních porostů a vyhrazení plochy využívané v ekologickém zájmu (tzv. EFA). Česká republika využila téměř kompletní škálu možných prvků **EFA**, a to v zájmu minimalizovat negativní dopady nových povinností na konkurenceschopnost zemědělských podniků. Jako plochu využívanou v ekologickém zájmu lze v ČR považovat:

- úhor, tj. zemědělskou půdu ležící ladem
- souvrat'
- krajinné prvky
- plochy s rychle rostoucími dřevinami pěstovanými ve výmladkových plantážích
- zalesněnou půdu dle čl. 46 odst. 2 písm. h) nařízení EU č. 1307/2013
- plochy s meziplodinami
- plochy s plodinami, které vážou dusík

Plochy s plodinami, které vážou dusík

Pro splnění podmínek EFA musí být plodinami, které vážou dusík, zajištěn pokryv půdy minimálně od 1. června do 15. července daného kalendářního roku nebo prokazatelný výskyt posklizňových zbytků těchto plodin. Po sklizni jednoletých plodin nebo zapravení víceletých plodin musí být do 31. října založen porost ozimé plodiny. V případě, že porost víceletých plodin bude zapraven až po 31. říjnu, nemusí být splněna podmínka založení porostu ozimé plodiny.

Plodinou, která váže dusík, je cizrna, čočka, fazol, hrách, a to včetně pelušky, jetel, komonice, lupina, sója, štírovník, vojtěška, úročník, vikev, bob, vičenec nebo směs těchto plodin s ostatními plodinami, přičemž zastoupení plodiny, která váže dusík v porostu, činí v porostu více než 50 %.

Dobrovolná podpora vázaná na produkci

Česká republika dlouhodobě podporuje citlivé sektory rostlinné a živočišné výroby v rámci přímých plateb. V minulých letech byly finanční prostředky ve výši 3,5 %, pro rok 2014 ve výši 6,5 % roční obálky na přímé platby, směřovány prostřednictvím zvláštní podpory dle čl. 68 do sektoru brambor pro výrobu škrobu, chmele, krav bez tržní produkce mléka, mléčného sektoru a chov ovcí a koz.

Pro období 2015 – 2020 budou finanční prostředky směřovat nejenom na tyto sektory, ale i na ovoce, zeleninu, konzumní brambory, cukrovou řepu a bílkovinné plodiny podmíněné chovem hospodářských zvířat, a to v celkové výši 15 % roční obálky na přímé platby (průměrná roční částka cca 3,4 mld. Kč). Dochází tedy nejenom k rozšíření počtu podporovaných komodit, ale také k významnému nárůstu objemu finančních prostředků. Tento mechanismus na rozdíl od jiných jako jediný umožňuje podporu vázat na skutečnou aktuální produkci, nikoliv historické údaje, a je u něj tedy zaručeno, že podpora bude alokována tzv. „živým producentům“.

Podpora na produkci bílkovinných plodin

Pro účely dobrovolné podpory vázané na produkci se Česká republika rozhodla využít možnosti maximálního zacílení 2 % vnitrostátního stropu přímých plateb za účelem podpory produkce bílkovinných plodin s návazností na chov přežvýkavců.

Způsobilými pro tuto podporu jsou následující bílkovinné plodiny: hrách (včetně pelušky), bob, sója, lupina, jetel, vojtěška včetně jejich směsí a směsí s obilovinami, přičemž zastoupení bílkovinných plodin musí činit v porostech víc než 50 %. Minimální výměra, na kterou lze poskytnout podporu, je 1 ha způsobilé standardní orné půdy, na které jsou pěstovány bílkovinné plodiny minimálně od 1. června do 15. července příslušného kalendářního roku. Podpora je dále podmíněna provázaností na živočišnou výrobu, tzn. minimální intenzitou hospodářských zvířat (skot, bahnice a kozy) ve výši 3 VDJ/ha v období od 1. června do 30. září příslušného kalendářního roku.

Přechodné vnitrostátní podpory

Přechodné vnitrostátní podpory (PVP) jsou nástupci národních doplňkových plateb Top-Up, které byly poskytovány v letech 2005 až 2012. Dotace je poskytována na zemědělskou půdu, chov krav bez tržní produkce mléka, chov ovcí/koz a na 3 tzv. historické platby - chmel, bramborový škrob a přežvýkavce (počítá se stav ke dni 31. 3. 2007). PVP se poskytují žadatelům, kteří v daném roce obdrželi dotaci SAPS. Podpory jsou plně hrazeny z rozpočtu ČR.

Veškeré informace jsou uvedeny na webu: <https://portal.mze.cz/ssl/web/mze/dotace/>.

II. Národní podpory

A/ Dotační programy ministerstva zemědělství

Ministerstvo zemědělství ČR vydalo Zásady, kterými se stanovují podmínky pro poskytování dotací pro rok 2015 na základě základě § 1, § 2 a § 2d zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství, ve znění pozdějších předpisů. Tyto zásady byly schváleny usnesením Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky č. 634 z 25. schůze konané dne 12. ledna 2015.

Oblasti luskovin se dotýkají zejména následující podpůrné programy:

3. Podpora ozdravování polních a speciálních plodin

Účelem je zvýšení kvality rostlinné produkce cestou náhrady chemického ošetření a prevence šíření hospodářsky závažných virových a bakteriálních chorob a chorob přenosných osivem a sadbou.

3. d. – podpora tvorby rostlinných genotypů s vysokou rezistencí k biotickým a abiotickým faktorům a diferencovanou kvalitou obilovin včetně kukuřice, malých zrnin, olejnin, luskovin, brambor, píce, zelenin, kořeninových rostlin, chmele, révy vinné a ovocných dřevin. Podpora do výše 70 % prokázaných vyjmenovaných nákladů. Příjemce dotace musí vyjádřit svůj souhlas se zpřístupněním výsledků podporovaného programu pro veřejnost.

Podpora je poskytována dle článku 31 nařízení Komise (EU) č. 702/2014.

9. Poradenství a vzdělávání

9.A. Speciální poradenství

9.A.b. Speciální poradenství pro rostlinnou výrobu

Podporováno je vydávání publikací doporučených odrůd a souvisejících informací, poskytovaných pěstitelům zdarma, pořádání výstav pěstovaných rostlin, podpora pořádání seminářů a školení pro pěstitelskou veřejnost a podpora zajištění samostatných odrůdových zkoušek registrovaných odrůd polních plodin za účelem zajistit získání a šíření informací o pěstitelských vlastnostech registrovaných odrůd polních plodin, které jsou následně publikovány. Žadatelem o podporu může být jen subjekt splňující kritéria malého a středního podniku ve smyslu Přílohy I nařízení Komise (EU) č. 702/2014. Podpora je poskytována na základě čl. 21 a čl. 24 nařízení Komise (EU) č. 702/2014.

9.F. Podpora poradenství v zemědělství

9.F.e. Regionální přenos informací prostřednictvím Krajských informačních středisek pro rozvoj zemědělství a venkova - regionální a cílený přenos informací o realizaci společné zemědělské politiky, zajišťovaný prostřednictvím Krajských informačních středisek pro rozvoj venkova a zemědělství (KIS). Podpora je poskytnuta formou dotace do hospodářského výsledku (dříve neinvestiční). Výše podpory je 500 000 Kč na žadatele.

9.F.i. Odborné konzultace – podpora poradenství v zemědělství zaměřená na odborné konzultace formou telefonického, elektronického, písemného či osobního kontaktu časově limitovaného (do 60 minut), které pomohou tazateli, tj. mikro, malým a středním podnikům, zodpovědět jednotlivý odborně zaměřený dotaz provozního charakteru. Podpora je poskytnuta formou dotace do hospodářského výsledku (dříve neinvestiční). Výše podpory je odlišena dle daného subjektu, který je zařazen pod písmeno a) - do 350 000 Kč/žadatele a písmeno b) – do 450 000 Kč/žadatel a c) do 350 000 Kč/žadatel u odborných sdružení.

9.H. Podpora marketingu a propagace na vybraných mezinárodních veletrzích a výstavách v zahraničí - podpora marketingu a propagace vystavovatelů z České republiky, jejich výrobků, případně služeb na vybraných mezinárodních veletrzích a výstavách v zahraničí.

Od října 2015 byl tento dotační titul rozdělen na podprogramy 9.Ha - Podpora účasti na mezinárodních veletrzích a výstavách v zahraničí pod patronací Ministerstva zemědělství a 9.Hb - Podpora účasti na ostatních mezinárodních zemědělských a potravinářských veletrzích a výstavách v zahraničí. Dotace je oproti minulému období poskytována i velkým firmám a subjektům, působícím kromě oblasti zemědělství a potravinářství i v oblasti zemědělské techniky, krmivářských produktů, v odvětví rybolovu a akvakultury.

10. D. Podpora evropské integrace nevládních organizací

Účelem je podpora vstupu, členství, zastoupení členství a činnost českých stavovských agrárních nevládních organizací (u členů řádných i přidružených) v mezinárodních nevládních organizacích (podpora rozvoje demokratické občanské společnosti), za které se z hlediska tohoto dotačního titulu pro rok 2015 považují: Konfederace mladých farmářů (CEJA), Evropská konfederace zemědělských producentů (COPA), Všeobecný výbor pro zemědělské družstevnictví EU (COGECA), FoodDrinkEurope, Konfederace evropských vlastníků lesa (CEPF), Evropská federace obecních lesů (FECOF), Asociace evropských regionů horských oblastí (EUROMONTANA) a Sdružení evropských vinařských regionů (AREV). Výše podpory je fixní částka dle rozhodnutí MZe podle náročnosti začlenění do vyjmenovaných mezinárodních nevládních organizací. Podpora je poskytnuta formou dotace do hospodářského výsledku (dříve neinvestiční).

10.E.c. Podpora České technologické platformy pro ekologické zemědělství

Účelem je podpora činnosti technologické platformy zaměřená na posílení funkčnosti, budování vnitřní struktury, personálního zajištění a zapojení do národních i evropských struktur, a plnění odborně příslušných cílů Akčního plánu ekologického zemědělství na roky 2011 - 2015. Informační a propagační činnost sloužící k propagaci cílů, aktivit a výsledků práce platformy, včetně zajištění přenosu informací

mezi vědou, výzkumem a zemědělskou a podnikatelskou praxí z oblasti ekologického zemědělství a produkce.

13. Podpora zpracování zemědělských produktů a zvyšování konkurenceschopnosti potravinářského průmyslu

Účelem dotace je zvýšení kvality zpracování zemědělských produktů, zvyšování konkurenceschopnosti potravinářských podniků, respektive krmiv na evropském trhu, hlavně s ohledem na jakost, nezávadnost a dohledatelnost výrobků. Zabezpečení funkčnosti a účinnosti jakostních systémů (včetně Integrované prevence a omezování znečištění).

Dotaci lze poskytnout pro:

- a) modernizace výrobních zařízení,
- b) zavádění nových technologií,
- c) investice související s diverzifikací produkce provozovny o další nové výrobky,
- d) investice související se zásadní změnou výrobního postupu stávající provozovny,
- e) zlepšení a racionalizaci postupů zpracování zemědělských produktů,
- f) investice ke zlepšování a monitorování kvality potravinářských výrobků, resp. krmiv,
- g) zavádění technologií šetrných k životnímu prostředí,
- h) zavádění technologií souvisejících s dohledatelností potravinářských výrobků, resp. krmiv.

Podpora se poskytuje do výše 25 % prokazatelně vynaložených nákladů dle předloženého projektu. Minimální hodnota nákladů projektu je 1 mil. Kč a maximální hodnota nákladů projektu je 60 mil. Kč. Jeden subjekt může podat v kalendářním roce pouze jeden projekt.

B/ Podpory Podpůrného a garančního rolnického a lesnického fondu (PGRLF)

Podpůrný a garanční rolnický a lesnický fond, a.s. (dále jen „PGRLF“) se v České republice stal za dobu svého působení neodmyslitelnou součástí podpory resortu zemědělství. Již od roku 1993 podporuje stávající, ale i začínající zemědělské podnikatele. Pomohl zejména v dobách, kdy bylo nutné poskytnout začínajícím subjektům výraznou garanci, aby se pro ně staly úvěry od bank dostupné. Umožnil tím čerpat úvěry pro české zemědělce v objemu 158 mld. Kč. Jeho úloha se nikterak nezmenšuje ani v dnešní době, kdy umožňuje obnovovat investice, které jsou pro zemědělský resort neustále vysoce potřebné a bez podpory PGRLF obtížně dostupné. Podporou pojištění se daří postupně zvyšovat stále nedostatečnou úroveň propojištěnosti v pojištění plodin a zvířat a tím do jisté míry eliminovat specifická rizika podnikání v zemědělském sektoru.

Hlavním předmětem činnosti PGRLF je v současné době subvencování části úroků z úvěrů podnikatelských subjektů v oblasti zemědělství, lesnictví, vodního hospodářství a průmyslu zabývajících se zpracováním produkce ze zemědělské výroby. Dalšími činnostmi PGRLF je finanční podpora pojištění plodin, hospodářských zvířat a lesních porostů, podpora ve formě úvěrů poskytovaných PGRLF na nákup nestátní zemědělské půdy nebo podpory sociálního zemědělství či podpora ve formě zajištění komerčních úvěrů.

Programy PGRLF využitelné v sektoru luskovin:

- **Zemědělec:** Program zaměřený na vytvoření předpokladů pro další rozvoj prvovýrobců zemědělské produkce. Podpora ve formě dotace části úroků z investičních úvěrů na nákup zemědělské techniky do zemědělské prvovýroby, na výstavbu, pořízení nebo vylepšení nemovitého majetku v zemědělských závodech a na nákup plemenných zvířat za účelem zlepšení genetické hodnoty stáda. V rámci uvedeného programu je poskytováno zvýhodnění pro mladé podnikatele v zemědělství, a to navýšením základní sazby podpory o další 1 % p.a. Minimální úrokové zatížení příjemce podpory činí 0,5 % p.a.
- **Zpracovatel:** Program je určen podnikatelům, kteří se zabývají zpracováním zemědělských produktů a dosahují požadované hranice příjmů ze zpracování zemědělské produkce. Podpora je

poskytována ve formě subvence části úroků z úvěrů poskytnutých na pořízení investičního majetku, který souvisí se zpracováním zemědělských produktů. Program je poskytován v režimu *de minimis* (= až 200 000 EUR na jeden podnik).

- **Podpora nákupu půdy:** Program pro podporu nákupu nestátní zemědělské půdy zemědělskými prvovýrobcí. Podpora ve formě dotace části úroků z úvěrů na nákup půdy dle podmínek poskytování podpory malého rozsahu (*de minimis*) = až do 15 000 EUR na jeden podnik.
- **Podpora nákupu půdy – snížení jistiny úvěru:** Program určený na podporu nákupu nestátní zemědělské půdy, v rámci kterého je poskytována podpora ve formě finančních prostředků určených ke snížení jistiny úvěrů poskytnutých komerčními subjekty na nákup zemědělské půdy. Podpora bude poskytnuta až do výše limitu příslušného nařízení *de minimis* (= až 15 000 EUR na jeden podnik). Uvedená podpora může být poskytnuta i opakovaně. Program podpory je určen pro zemědělské podnikatele, kteří působí v oblasti zemědělské prvovýroby.
- **Podpora pojištění:** Účelem podpory je částečná finanční kompenzace pojistného, vynaloženého na zemědělské pojištění plodin a hospodářských zvířat s cílem dosažení vyšší propojištěnosti a snížení podnikatelských rizik v zemědělském sektoru.

V rámci programů podpory pojištění bylo k 31.12.2014 schváleno 61 831 žádostí. Ke stejnému datu bylo PGRLF na finančních podporách vyplaceno celkem 3 290 mil. Kč. Sazby podpory pro 2015 budou vyhlášeny do konce roku, tedy po zpracování všech přijatých žádostí.

- **Úvěry na nákup půdy:** V rámci programu jsou poskytovány úročené úvěry přímo PGRLF, a to na nákup zemědělské půdy, která není majetkem České republiky. Uvedený program podpory je určen zemědělským podnikatelům působícím v oblasti zemědělské prvovýroby. Tyto úvěry lze také kombinovat s podporou poskytnutou v režimu *de minimis*. V rámci uvedeného programu může klient žádat o snížení jistiny úvěru (poskytnutého PGRLF), a to v režimu *de minimis* (= až 15 000 EUR na jeden podnik). Podpora formou snížení jistiny úvěru může být poskytnuta i opakovaně.
- **Sociální zemědělství:** Program podpory je určen zemědělskému prvovýrobcí, který umožní znevýhodněným osobám spolupodílet se na běžných (nebo zvláště vyčleněných) činnostech farmy, má uzavřené pracovní smlouvy s uvedenými osobami a uzavřenou smlouvu s registrovaným poskytovatelem sociálních služeb či sám je registrovaným poskytovatelem sociálních služeb. V rámci uvedeného programu jsou poskytovány úvěry PGRLF, a to úvěry jak investiční, tak úvěry provozní.
- **Zajištění úvěrů:** V rámci programu podpory PGRLF ručí za investiční úvěry poskytnuté komerčními bankami. Příjemci podpory mohou být nejen podnikatelé, kteří se zabývají zemědělskou prvovýrobou a/nebo zpracováním zemědělských produktů, ale i podnikatelé zabývající se hospodařením v lesích nebo podnikatelé zabývající se zpracováním dřeva. Příjemcem podpory může být také podnikatel nebo obec, která je vlastníkem, nájemcem (pachtýřem) nebo vypůjčitelem lesa a hospodář podle schváleného lesního hospodářského plánu nebo obec zabývající se činnostmi souvisejícími se zpracováním dřeva. Ručení může být také poskytnuto za bankovní úvěry určené na informační a propagační opatření na podporu zemědělských produktů a potravinářských výrobků ze zemědělských produktů na vnitřním trhu EU a/nebo ve třetích zemích. Jde o projekty, o kterých rozhodla EK a které jsou spolufinancovány z rozpočtu EU.
- **V souvislosti s přípravou otevření Fondu těžko pojistitelných rizik se připravují změny stávajících programů Podpora pojištění a Podpora pojištění produkce sadebního materiálu pěstovaného ve školkách. Nová pravidla pro poskytování podpory budou zveřejněna, jakmile bude schválena jejich finální podoba, o které bude PGRLF mimo jiné informovat na svých internetových stránkách www.pgrlf.cz.**

III. PRV - Program rozvoje venkova

Program rozvoje venkova na období 2007 - 2013

Program rozvoje venkova ČR na období 2007 - 2013 vycházel z nařízení Rady (ES) č. 1698/2005, o podpoře rozvoje venkova z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova, a zejména navazoval na Národní strategický plán rozvoje venkova, schválený vládou usnesením ze dne 10. května 2006 č. 499. Evropskou komisí byl Program rozvoje venkova schválen dne 23. května 2007.

Realizace Programu venkova se zaměřovala na 4 klíčové oblasti, tj. osy I. – IV., jejichž cílem bylo zlepšení konkurenceschopnosti zemědělství a lesnictví, zlepšování životního prostředí a krajiny, kvalita života ve venkovských oblastech a diverzifikace hospodářství venkova. Čtvrtá průřezová osa LEADER kladla důraz na vytváření a rozvíjení místních partnerství venkovských subjektů a tím přispění k realizaci priorit os I, II a především osy III.

Program rozvoje venkova na období 2014 – 2020

Na Program rozvoje venkova pro období 2007 – 2013 navazuje Program rozvoje venkova pro období 2014 – 2020, jenž vychází z nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 1305/2013 ze dne 17. 12. 2013.

Oproti předchozímu programovému období budou jednotlivé dotační tituly rozděleny do šesti prioritních oblastí, a to:

Priorita 1 - Podpora předávání znalostí a inovací v zemědělství, lesnictví a ve venkovských oblastech

Hlavní oblasti podpory:

Jedná se o průřezovou prioritu napříč celým spektrem PRV, která bude uskutečňována pomocí:

- předávání znalostní a informační akce,
- poradenství,
- spolupráce (včetně podpory skupin Evropských inovačních skupin).

Priorita 2 - Zvýšení životaschopnosti zemědělských podniků a konkurenceschopnosti všech druhů zemědělské činnosti ve všech regionech a podpora inovativních zemědělských technologií a udržitelného obhospodařování lesů

Hlavní oblasti podpory:

- investice do hmotného majetku,
- pozemkové úpravy,
- lesnická infrastruktura,
- investice do nových lesnických technologií a zpracování lesnických výrobků a jejich uvádění na trh,
- spolupráce – podpora vývoje nových produktů, postupů a technologií,
- převod podniku malých zemědělců,
- podpora zahájení podnikatelské činnosti pro mladé zemědělce.

Priorita 3 - Podpora organizace potravinového řetězce, včetně zpracování produktů a jejich uvádění na trh, dobrých životních podmínek zvířat a řízení rizik v zemědělství

Hlavní oblasti podpory:

- režimy jakosti zemědělských produktů a potravin,
- spolupráce – podpora horizontální a vertikální spolupráce,
- platby za dobré životní podmínky zvířat,
- preventivní opatření před poškozením potenciálu zemědělské produkce.

Priorita 4 - Obnova, ochrana a zlepšování ekosystémů závislých na zemědělství a lesnictví

Hlavní oblasti podpory:

- platby pro oblasti s přírodními či jinými zvláštními omezeními (LFA),
- agroenvironmentální-klimatické operace,
- ekologické zemědělství,
- platby v rámci sítě Natura 2000 a podle rámcové směrnice o vodě,
- neproduktivní investice,
- předcházení poškozování lesů lesními požáry a přírodními katastrofami a katastrofickými událostmi a obnova poškozených lesů,
- investice ke zvýšení odolnosti a ekologické hodnoty lesních ekosystémů,
- lesnicko-environmentální a klimatické služby a ochrana lesů.

Priorita 5 - Podpora účinného využívání zdrojů a podpora přechodu na nízkouhlíkovou ekonomiku v odvětvích zemědělství, potravinářství a lesnictví, která je odolná vůči klimatu

Hlavní oblasti podpory:

- zalesňování zemědělské půdy,
- zavádění zemědělsko-lesnických systémů.

Priorita 6 - Podpora sociálního začleňování, snižování chudoby a hospodářského rozvoje ve venkovských oblastech se zaměřením na tyto oblasti

Hlavní oblasti podpory:

- investice do nezemědělských činností – žadatelem zemědělský podnikatel
- podpora cestovního ruchu – žadatelem zemědělský podnikatel
- podpora rozvoje malých zemědělských podniků – žadatelem zemědělský podnikatel
- investice do infrastruktury
- LEADER – Místní akční skupiny.

Upozorňujeme všechny potenciální žadatele na možnost zpracovat tzv. Jednotnou žádost (JŽ) v elektronické podobě na webových stránkách SZIF prostřednictvím Portálu farmáře SZIF. Tento portál nabízí možnosti, které mají žadatelům o dotace především zjednodušit a zrychlit provádění některých úkonů spojených s JŽ. Jedná se zejména o podání JŽ na SAPS včetně tzv. greeningu, Platby pro mladého zemědělce, PVP, VCS, LFA, Natura 2000 a AEKO a EZ u nichž je žadateli umožněno využití elektronických předtisků žádostí pro následné podání.

PRODUKCE LUSKOVIN NA ZRNO VE SVĚTĚ

Nejpěstovanější luskovinou ve světovém měřítku je **sója**. Z hlediska hospodářského významu a užití zejména pro produkci jedlého oleje se sója zahrnuje mezi olejiny. Celosvětová výměra sóji by podle odhadu USDA z října 2015 měla v marketingovém roce 2015/16 meziročně mírně stoupnout o 2,7 % na 121,40 mil. ha a celosvětová produkce tak dosáhne rekordních 320,49 mil. t, což je vzestup o 0,5 % oproti loňskému roku. Globální spotřeba sóji by měla činit 310,47 mil. t. Světové zásoby sóji by tak měly vzrůst na rekordních 85,14 mil. tun. Hlavními světovými producenty sóji jsou v současnosti USA, Brazílie, Argentina, Čína a Indie.

Na základě posledních dostupných údajů FAO z října 2015 světová sklizňová plocha ostatních luskovin na zrno kromě sóji činila v roce 2013 dle statistiky FAO cca 80,7 mil. ha, z toho nejvíce plochy zaujímal fazol (29 mil. ha), cizrna (13,5 mil. ha), vigna (11 mil. ha). Následuje hrách (6 mil. ha), kajan (6 mil. ha), čočka (4 mil. ha), dále bob (2 mil. ha), vikve, lupiny a bambara (jejich celkové plochy jsou relativně menší). Cca 46 % světových sklizňových ploch luskovin na zrno se nachází v Asii (41 mil. ha), přibližně 21 % v Africe, 21 % v Americe, 8 % v Evropě a 4 % v Austrálii a Oceánii. Intenzita pěstování je však na těchto nejlidnatějších kontinentech nedostatečná a dosahované výnosy velmi nízké (v průměru 0,6 - 0,8 t/ha). Největšími producenty luštěnin mimo sóji (dále jen luštěnin) jsou v Asii Indie, Myanmar (Barma) a Čína, v Africe pak Nigérie a Etiopie, v Severní Americe Kanada a v Jižní Americe Brazílie. Zemí s největší světovou výrobou luštěnin kolem 18 mil. t je Indie. Tato země se zároveň řadí i na 1. světovou příčku co do jejich spotřeby. Indie je tak i největším světovým dovozcem luštěnin při celkovém objemu dovážených luštěnin okolo 4 mil. t (z toho asi 2 mil. t hrachu). Druhým největším světovým producentem luštěnin a hlavním světovým vývozcem je Kanada s produkcí kolem 6 mil. t. Kanada je předním světovým producentem hrachu, čočky, fazolu a cizrny. V Asii převažuje produkce fazolu a cizrny, v Severní Americe jsou dominantními luskovinami hrách a čočka, ve Střední a Jižní Americe fazol a v Austrálii lupina a cizrna. V Evropě je nejvíce pěstovanou luskovinou hrách a bob.

Světový obchod s luštěninami za posledních 20 let několikanásobně vzrostl, přičemž nejvýraznější vzestup obchodu sledujeme přibližně od roku 2000. Aktuálně patří mezi největší vývozce luštěnin Kanada, Austrálie, Myanmar, USA a Čína. Mezi největší dovozce luštěnin patří Indie, EU, Bangladéš, Čína, Pákistán, Srí Lanka a USA. Každoroční globální užití luštěnin činí zhruba 68 mil. t. Z tohoto množství představuje potravinářské užití k lidské výživě zhruba 70 % (převážně v rozvojových zemích), krmné užití cca 20 % (zejména v rozvinutých zemích) a zbylých 10 % připadá na osivo a ostatní účely.

Fazol je po sóji nejrozšířenější luskovinou na světě. Do této skupiny jsou ve statistikách FAO kromě rodu *Phaseolus* započítávány i některé druhy příbuzného rodu *Vigna* (*Vigna angularis*, *V. radiata*, *V. mungo*, *V. umbellata*, *V. aconitifolia*). Světová produkce fazolu se měnila v průběhu posledních 16 let, přičemž celkový trend narůstal z úrovně 16 mil. t v roce 1998 na 19,1 mil. t v roce 2002/03. Celosvětová výměra fazolu v roce 2013 dosáhla 29 234 tis. ha (36 %), což znamená mírný nárůst o 0,6 % ve srovnání s rokem 2012. Odhad produkce dle FAO ve výši 23 139 tis. tun je na přibližně stejné úrovni jako ve 2 předchozích letech. Hlavními produkčními státy jsou Myanmar (3,8 mil. t), Indie (3,6 mil. t), Brazílie (2,9 mil. t), Čína (1,4 mil. t) a USA (1,1 mil. t).

Světový obchod s produkcí fazolu se v posledních 10 letech téměř zdvojnásobil a vzrostl na úroveň kolem 4 - 5 mil. t. Mezi pět největších světových vývozců fazolů patří Čína, Myanmar, USA, Argentina a Kanada, které dodávají na světový trh cca 80 % globálního vývozu fazolů, tj. cca 3,5 mil. t. Mezi 5 největších dovozců fazolů patří Indie, Brazílie, USA, Velká Británie a Mexiko. Nejvyšší průměrná spotřeba fazolu je dlouhodobě na jihoamerickém kontinentu ve výši cca 15 kg na obyvatele a rok.

Na následujícím místě v rozsahu pěstování jsou **cizrna** (13 540 tis. ha, 17 %) a hlavně na africkém kontinentu pěstovaná **vigna čínská** (11 316 tis. ha, 14 %). Vigna čínská navzdory svému jménu pochází z tropické Afriky, má 1,5 - 2 m dlouhou popínavou lodyhu, až 1 metr dlouhé tenké lusky, ledvinovitá semena bílé barvy s charakteristickou černou nebo žlutou skvrnou - očkem. Může být jednoletkou i trvalkou. Kvete zelenými, bílými, žlutými nebo fialovými květy v 15 - 40 cm dlouhých hroznech. Plodem

je lusk s 10 - 16 semeny. Využívá se pro potravinářské i krmivářské účely.

Světová produkce semene **hrachu** kolísá kolem 10 - 11 mil. t. Hrách na zrno je v současnosti nejvíce pěstován v Severní Americe, Asii a Evropě. Jedny z největších ploch jsou v Kanadě, Číně, Rusku a Indii. Celková globální spotřeba semene hrachu by měla činit kolem 10 mil. t, z toho více než polovina připadá na potravinářské účely. Světový obchod se semenem hrachu kolísal v posledních deseti letech od 2 do 5 mil. t.

Čína je největším světovým producentem **bobu** (kolem 1,4 mil. t), její produkce je však málo vyvážená. Austrálie, Velká Británie a Francie jsou hlavními světovými exportéry bobu především na Střední východ (Egypt).

Největší pěstitelské plochy **lupiny** dosahující cca 450 tis. ha jsou uváděny v Austrálii. V Evropě se významnější plochy lupiny nachází zejména v Německu a Polsku.

Největší plochy pěstování **čočky** jsou zejména v Indii (1,9 mil. ha), Kanadě (1 mil. ha), Turecku (281 tis. ha), Nepálu (206 tis. ha) a Austrálii (145 tis. ha).

Plochy, výnosy a produkce hlavních druhů luskovin na zrno ve světě

Kontinent	Komodita	Sklizňová plocha v tis. ha			Průměrný výnos t/ha			Produkce tis. t		
		2011	2012	2013	2011	2012	2013	2011	2012	2013
Svět celkem	Fazol	30 418	29 318	29 234	0,76	0,802	0,79	23 211	23 918	23 139
	Bob	2 432	2 545	2 058	1,77	1,75	1,65	4 309	4 457	3 398
	Cizrna	13 273	12 145	13 540	0,89	0,94	0,97	11 750	11 613	13 102
	Čočka	4 143	4 382	4 345	1,07	1,07	1,14	4 424	4 706	4 952
	Hrách	6 185	6 768	6 380	1,58	1,54	1,72	9 756	10 401	10 980
	Luskoviny celkem	79 806	80 250	80 754	0,86	0,91	0,90	68 932	72 936	73 007
Afrika	Fazol	6 847	7 740	7 695	0,64	0,65	0,63	4 396	5 037	4 860
	Bob	881	970	570	1,51	1,55	1,29	1 329	1 505	738
	Cizrna	592	594	483	1,12	1,17	1,10	661	697	531
	Čočka	183	189	178	1,02	0,98	1,04	187	186	186
	Hrách	708	745	812	0,81	0,84	0,89	576	622	720
	Luskoviny celkem	22 712	24 230	23 853	0,63	0,66	0,62	14 224	15 870	14 794
Severní Amerika	Fazol	543	804	616	1,93	2,14	2,14	1 047	1 721	1 317
	Bob	0	0	0	0,00	0,00	0,00	0	0	0
	Cizrna	104	164	158	1,83	1,91	2,06	191	313	327
	Čočka	1 165	1 186	1 095	1,50	1,50	1,93	1 747	1 778	2 108
	Hrách	1 053	1 726	1 634	2,25	2,22	2,79	2 371	3 834	4 558
	Luskoviny celkem	2 874	3 894	3 518	1,87	1,97	2,37	5 370	7 671	8 338
Střední Amerika	Fazol	1 679	2 361	2 537	0,70	0,75	0,78	1 180	1 761	1 985
	Bob	36	43	45	0,83	1,04	1,23	30	45	55
	Cizrna	48	133	116	1,50	2,04	1,82	72	272	210
	Čočka	7	6	5	1,21	0,86	2,86	8	5	2
	Hrách	4	5	4	1,24	1,05	1,17	5	5	5
	Luskoviny celkem	1 794	2 569	2 728	0,80	0,87	0,88	1 443	2 234	2 403

Kontinent	Komodita	Sklizňová plocha v tis. ha			Průměrný výnos t/ha			Produkce tis. t		
		2011	2012	2013	2011	2012	2013	2011	2012	2013
Jižní Amerika	Fazol	4 368	3 430	3 420	0,96	1,04	1,03	4 204	3 571	3 505
	Bob	138	123	118	1,00	1,09	1,16	137	135	137
	Cizrna	59	53	56	1,00	1,07	1,07	59	57	60
	Čočka	13	14	15	0,78	0,74	0,74	10	10	11
	Hrách	142	145	148	1,29	1,28	1,24	183	185	184
	Luskoviny celkem	4 779	3 832	3 812	0,98	1,06	1,04	4 679	4 054	3 975
Asie	Fazol	16 407	14 382	14 237	0,71	0,77	0,75	11 630	11 004	10 635
	Bob	919	997	964	1,80	1,63	1,55	1 655	1 623	1 494
	Cizrna	11 745	10 870	12 079	0,86	0,88	0,92	10 145	9 511	11 068
	Čočka	2 463	2 673	2 819	0,81	0,81	0,80	2 000	2 174	2 246
	Hrách	1 857	1 923	1 875	1,11	1,05	1,19	2 069	2 016	2 229
	Luskoviny celkem	41 306	38 933	40 658	0,80	0,83	0,84	33 187	32 184	34 091
Evropa	Fazol	231	255	260	1,92	1,90	1,92	445	484	500
	Bob	272	240	238	2,92	2,95	2,78	794	710	663
	Cizrna	71	76	74	1,55	1,20	1,26	110	91	94
	Čočka	90	104	84	0,95	0,82	0,84	86	86	71
	Hrách	2 091	1 968	1 724	1,97	1,71	1,75	4 125	3 374	3 021
	Luskoviny celkem	3 626	3 744	3 640	1,95	1,75	1,71	7 059	6 539	6 212
Austrálie + N. Zéland	Fazol	80	93	65	0,81	0,81	0,81	65	76	53
	Bob	175	160	112	2,00	2,66	2,66	350	425	298
	Cizrna	653	456	574	0,79	1,48	1,42	513	673	813
	Čočka	221	208	146	1,74	2,24	2,24	384	466	327
	Hrách	329	255	181	1,30	1,42	1,45	427	363	263
	Luskoviny celkem	2 259	2 586	1 926	1,14	1,52	1,42	2 564	3 941	2 731

Pramen: FAOSTAT, 2015

Pěstování luskovin na zrno v Kanadě

Kanada je předním světovým producentem hrachu, čočky, fazolu a cizrny. Nacházejí se zde zemědělské půdy různého druhu, které jsou ideální pro pěstování těchto luskovin. Každoročně je luskovinami oseto více než 2,3 milionu hektarů. V provinciích Quebec a Ontario se pěstuje zejména fazol, v Manitobě fazol, hrách a čočka. Provincie Saskatchewan je největším producentem hrachu, čočky a cizrny, Alberta produkuje fazol s využitím závlah, stejně jako hrách, čočku a cizrnu. Dlouhé dny s dostatkem slunečního svitu a vhodné půdní podmínky poskytují kanadským pěstitelům přirozené produkční výhody, které jsou ještě posíleny využíváním nejmodernějších zemědělských technologií a výsledků výzkumu. Chladnější podnebí nejen omezuje šíření chorob a škůdců, ale usnadňuje také bezproblémové skladování sklizně. Od roku 1981 do současnosti se osevní plochy luskovin zvětšily až jedenáctinásobně. Rozšíření luskovin úzce souvisí s jejich ziskovostí, zaváděním nových odrůd s kratší vegetační dobou, vyšší odolností vůči poléhání a chorobám a dále pak s rozvojem zpracovatelského průmyslu. V kanadské pěstitelské praxi v oblasti produkce luskovin existuje trend směřující od konvenčního k bezorebnému obdělávání půdy. Během posledních dvaceti let stoupl podíl bezorebného setí luskovin z 15 na 73 %. Rovněž ve skladbě

osevních postupů došlo v tomto období k významnému posunu. V roce 1991 využívalo luskovin v osevních sledech pouze 44,8 % farem, v roce 2011 už to bylo 98,3 % farem.

Kanada produkuje přibližně 10 % světové produkce luskovin, 30 % produkce hrachu a 17 % čočky. Kanada je také významným vývozcem luskovin. Okolo 80 % vývozu hrachu směřuje do Indie, Bangladěše a Číny pro potravinářské využití. Hlavními odbytišti čočky jsou Indie, Turecko a Bangladěš. Fazol je vyvážen převážně do Evropy, Severní a Jižní Ameriky. Na indický subkontinent, do Evropy a na Střední východ je exportována cizrna.

V marketingovém roce 2014/15 produkce luskovin (hrachu, čočky, fazolu a cizrny) v Kanadě podle odhadu AAFC (Agriculture and Agri-Food Canada) poklesla a u jmenovaných plodin dosáhla celkové výše 6 206 tis. tun, což je pokles o 6,4 % oproti minulému roku. Převážná část této produkce je tvořena hrachem (61 %) a čočkou (32 %). Nárůst produkce se očekává pouze u fazolu, u ostatních luskovin produkce naopak meziročně poklesla.

Přes meziroční pokles produkce vývoz z Kanady v minulém marketingovém roce vzrostl u hrachu, čočky a fazolu i cizrny. Ceny vzrostly u čočky a cizrny, u fazolu byl zaznamenán naopak jejich pokles a u hrachu zůstaly průměrné ceny na stejné úrovni jako v roce 2013/14. Zásoby hrachu v Kanadě vzrostly na vysokou úroveň kvůli prudkému propadu v domácí spotřebě. Domácí spotřeba čočky byla podobná jako v roce 2013/14 (0,2 mil. tun) a její zásoby naopak poklesly na nejnižší úroveň od roku 2009/10.

Prognóza pro m. r. 2015/16 pro Kanadu a USA

V marketingovém roce 2015/16 produkce luskovin (hrachu, čočky, fazolu a cizrny) v Kanadě podle prognóz klesne a u jmenovaných plodin dosáhne celkové výše 5 672 tis. tun, což je pokles o 8 % oproti minulému roku. Převážná část této produkce je tvořena hrachem (56 %) a čočkou (38 %). Nárůst produkce se očekává pouze u čočky.

V marketingovém roce 2015/16 má produkce **hrachu** podle prognózy Statistics Canada klesnout o 23 % na 2,9 mil. tun. Pokud k tomu dojde, bude to nejnižší úroda od roku 2011/12. Tento pokles má příčiny v očekávaném velkém snížení výnosů a sklizňových ploch o 7 %. Přibližně 54 % produkce bude z provincie Saskatchewan, 42 % z Alberta, zbývající část z Manitoby a Britské Kolumbie. Prognóza nabídky nicméně počítá se snížením pouze o 19 % na 3,4 mil. tun vzhledem k vysokému stavu počátečních zásob. Export podle předpokladů poklesne na 2,5 mil. tun. Indie, Čína a Bangladěš zůstanou hlavními trhy. Očekává se prudký pokles konečných zásob a nárůst průměrné ceny hrachu oproti roku 2014/15 v důsledku nižší nabídky a snížení stavu zásob v Kanadě.

V **USA** předpovídá USDA (United States Department of Agriculture) nárůst osevních ploch o 5 % ve srovnání s rokem 2014/15, a to zejména díky nárůstu osevních ploch v Montaně a Severní Dakotě. Pokud bude dosaženo normálních výnosů a sklizeň proběhne bez problémů, vzroste produkce hrachu k rekordním 0,8 mil. tun. USA úspěšně exportovaly malá množství hrachu na indické a čínské trhy a dá se předpokládat, že si udrží podíl na těchto trzích i v roce 2015/16.

V roce 2015/16 se má produkce **čočky** podle prognózy Statistics Canada zvýšit o 5 % na 2,1 mil. tun. Předpokládáné nižší výnosy mají být aspoň zčásti kompenzovány rekordním nárůstem osevních ploch o 24 % oproti roku 2014/15. Převážná část produkce pochází z provincie Saskatchewan (95 %), zbytek z provincie Alberta. Nabídka by nicméně měla poklesnout o 12 % kvůli nízkým počátečním zásobám. Export by měl být mírně nižší než v minulém roce. Průměrná cena by naproti tomu měla být vyšší než v roce 2014/15 pokud vydrží vysoká poptávka na zahraničních trzích.

Osevní plochy čočky budou v roce 2015/16 v **USA** podle odhadů vyšší než v roce 2014-15 díky zvýšení ploch v Montaně a Severní Dakotě. Za předpokladu, že výnosy budou aspoň průměrné a sklizeň proběhne bez potíží, bude podle prognózy AAFC (Agriculture and Agri-Food Canada) produkce čočky vyšší než v roce 2014/15. Hlavními vývozními trhy by měly zůstat Indie a EU-27.

V roce 2015/16 je očekáván pokles produkce **fazolu** o 10 % na 0,25 mil. tun hlavně díky zmenšení

osevních ploch v Manitobě a nižším odhadovaným výnosům než v marketingovém roce 2014/15. Z provincie Ontario bude pocházet okolo 46 % očekávané produkce, z Manitoby 32 %, z Alberta 20 % a zbývající část z provincie Quebec.

Prognóza nabídky počítá s poklesem v důsledku nižší produkce, export pravděpodobně zůstane na stejné výši jako v minulém roce a u zásob se očekává pokles. Průměrná cena fazolu pravděpodobně mírně vzroste.

V **USA** vzrostou osevní plochy fazolu podle předpovědi USDA ve srovnání s rokem 2014/15 o 2 %. Produkce by v roce 2015/16 měla vzrůst na 1,2 mil. tun.

V roce 2015/16 je očekáván pokles produkce **cizrny** o více než 30 % na 90 tis. tun, který bude způsoben poklesem osevních ploch a nižšími výnosy. Převážná část produkce pochází z provincie Saskatchewan (96 %). Nabídka by nicméně měla poklesnout pouze o 17 % vzhledem vysokému stavu zásob z předchozího roku. Export podle prognózy oproti roku 2014/15 mírně poklesne a trend poklesu budou též následovat konečné zásoby. Průměrná cena by měla narůstat pod vlivem poklesu stavu zásob.

Podle prognózy USDA by osevní plochy cizrny v **USA** měly zůstat přibližně na stejné výši jako v roce 2014/15. Za předpokladu normálních výnosů a bezproblémové sklizně dosáhne podle předpovědi AAFC produkce cizrny v roce 2015/16 v USA 0,13 mil. tun.

Plochy, výnosy a produkce luskovin v Kanadě

Plodina	Osevní plocha	Sklizňová plocha	Výnos	Celková produkce
Rok ^(a)	tis. ha	tis. ha	t/ha	tis. t
Hrách				
2012/13	1 509	1 475	2,26	3 341
2013/14	1 345	1 329	2,98	3 961
2014/15 ^(f)	1 613	1 588	2,40	3 810
2015/16 ^(f)	1 499	1 477	1,98	2 921
Čočka				
2012/13	1 018	1 004	1,53	1 538
2013/14	1 101	1 090	2,08	2 262
2014/15 ^(f)	1 263	1 217	1,63	1 987
2015/16 ^(f)	1 566	1 554	1,63	2 083
Fazol				
2012/13	127	125	2,26	281
2013/14	100	100	2,32	232
2014/15 ^(f)	126	122	2,27	278
2015/16 ^(f)	116	115	2,16	249
Cizrna				
2012/13	81	80	2,02	161
2013/14	77	76	2,33	177
2014/15 ^(f)	73	70	1,87	131
2015/16 ^(f)	54	52	1,72	90
Celkem				
2012/13	2 735	2 684	2,02	5 321
2013/14	2 623	2 595	2,43	6 532
2014/15 ^(f)	3 075	2 997	2,04	6 206
2015/16 ^(f)	3 235	3 198	1,87	5 343

Pramen: CANADA: OUTLOOK FOR PRINCIPAL FIELD CROPS, září 2015; AAFC

Poznámka: ^(a) srpen-červenec = plodinový rok

^(f) prognóza, Agriculture and Agri-Food Canada, září, 2015

Průměrné roční ceny u jednotlivých druhů luskovin v Kanadě (\$/t)

Plodina/ Rok ^(a)	Cena (\$/t)			
	2012/13	2013/14	2014/15 ^(f)	2015/16 ^(f)
Hrách	340	260	260	295 - 325
Čočka	440	445	585	750 - 780
Fazol	835	995	845	770 - 800
Cizrna	690	500	515	600 - 630

Pramen: CANADA: OUTLOOK FOR PRINCIPAL FIELD CROPS, září 2015; AAFC

Poznámka: ^(a) srpen-červenec = plodinový rok

^(f) prognóza, Agriculture and Agri-Food Canada, září 2015

Pěstování luskovin na zrno v zemích Evropské unie

V EU zaujímají luskoviny plochu v rozsahu 1-7 % orné půdy a nejvíce pěstovanými luskovinami jsou hrách (50 %) a bob (40 %). V menší míře (do 10 %) se pěstují lupina, fazol, čočka a vikev. Mezi tzv. proteinové plodiny bohaté na bílkoviny využívané jak k průmyslové výrobě krmných směsí, tak k výrobě krmiv pro hospodářská zvířata na farmách patří v EU z luskovin zejména hrách, bob a lupina (dále jen proteinové plodiny). Největší plochy těchto proteinových plodin se nachází ve Francii, Španělsku, Velké Británii, v Německu a Polsku. Produkce těchto pěti států tvoří asi 70-80 % veškeré produkce proteinových plodin v EU.

Pěstování proteinových plodin je v současné době ve státech EU na ústupu, na čemž má podíl snižující se ekonomická atraktivita sektoru i současná obchodní politika. Aktuální vývoj trhu proteinových plodin je v EU nepříznivý především z hlediska potřeby bílkovinných komponentů do krmných směsí. Evropský trh proteinů je tak ohrožen deficitem proteinových komodit. Více než 75 % bílkovinných surovin (>15 % N látek v sušině) pro využití v krmivářském průmyslu je v současnosti zajišťováno dovozem sóji a sójových pokrutin. EU je vysoce závislá na jejich importu především z USA a Jižní Ameriky. Světová produkce sóji je navíc stále více založena na GMO odrůdách, které nejsou povoleny, či podléhají různým limitům, což pro EU představuje jistou konkurenční nevýhodu. Tato obrovská závislost na dovozu spolu s nestabilitou světových cen ponechává EU ve velmi zranitelné pozici a tento trend tak představuje závažné riziko především pro sektor živočišné produkce, který je závislý na dodávkách surovin pro výrobu krmiv. Pěstování proteinových plodin ve vyšší míře může přispět k obohacení nabídky bílkovin a pro EU představuje příležitost přinášející řadu ekonomických, ekologických a agronomických výhod.

Na základě odhadů Evropské komise ze září 2015 by celkové plochy proteinových plodin v EU měly v roce 2015 meziročně vzrůst o 16,7 %, tj. na celkovou plochu 1,13 mil. ha. Produkce proteinových plodin by se v aktuálním roce měla zvýšit o 9,5 % oproti loňskému roku, a má dosáhnout 2,95 mil. tun, z toho produkce hrachu činí zhruba 1,61 mil. t, produkce bobu cca 1,20 mil. t a produkce lupiny cca 8,5 tis. t. Průměrný výnos proteinových plodin v EU je odhadován na 2,60 t/ha, což je o 6,3 % méně než v marketingovém roce 2014/15. Nejvyšší průměrné výnosy proteinových plodin jsou letos předpokládány v Holandsku (6,66 t/ha), Belgii (4,45 t/ha), Irsku (4,41 t/ha), Francii (3,59 t/ha) a Dánsku (3,57 t/ha). Největší plochy proteinových plodin se nachází ve Francii, Španělsku, Velké Británii, Německu a Polsku. Produkce těchto pěti států tvoří cca 73 % veškeré produkce proteinových plodin v EU. Výrazný meziroční nárůst produkce proteinových plodin o 25,8 % byl zaznamenán u hrachu (z 1,28 mil. t v roce 2014 na 1,61 mil. t v roce 2015) a v menší míře též u lupiny (z 0,13 mil. t v roce 2014 na 0,14 mil. t v roce 2015). Produkce bobu je odhadována na 1,20 mil. t, což je úroveň naopak o 6,6 % nižší než v loňském roce (1,29 mil. t v roce 2014).

EU je tradičně převážně producentem hrachu určeného k výrobě krmiva pro hospodářská zvířata. Hrách je pěstován nejvíce ve Francii, Španělsku a Německu. V těchto zemích plochy zaujímají kolem 61 % plochy hrachu v EU. Plochy hrachu v EU mají v posledních letech spíše sestupnou tendenci, v letošním roce je nicméně patrný jejich výrazný nárůst na celkem 624 tis. ha (497 tis. ha v m. r. 2014/15).

V evropských zemích se na rozdíl od České republiky zahrnuje peluška jako barevně kvetoucí hrách do výměry hrachu. Více než 90 % produkce semene hrachu se využívá ke krmení zejména prasat a v menším rozsahu drůbeže.

Bob je v pořadí druhou nejvíce pěstovanou luskovinou v EU. Plochy bobu se nacházejí nejvíce ve Velké Británii, Francii, Německu a Itálii, jejichž podíl zaujímá cca 69 % z celkové plochy bobu v EU. Pěstování bobu má v EU delší tradici s tím, že je v jihoevropských zemích využíván k lidské výživě a ve většině ostatních zemí ke krmení skotu a okrasného ptactva (drobnosemenný bob, tzv. holubí). Ve Velké Británii, v Itálii a Španělsku se většinou vysévá na podzim, ve Francii, Německu, ve střední a východní Evropě se vysévá na jaře. Plochy bobu v letošním roce zaznamenaly mírný meziroční nárůst o 5 % na 422 tis. ha. Produkce bobu však v tomto roce poklesla o 6,6 % následkem nižších výnosů, na kterých se negativně odrazilo letošní sucho.

Pěstování lupiny je v EU na vzestupu od počátku devadesátých let. Současné odrůdy tzv. sladkých lupin s minimálním obsahem hořkých látek jsou užívány téměř výhradně ke krmení zvířat, velká množství semene lupiny úzkolisté (modré) jsou dovážena z Austrálie. V roce 2015 činila výměra lupiny v EU zhruba 87 tis. ha, s největším podílem v Polsku (cca 49 tis. ha) a Německu (19 tis. ha). Produkce lupiny oproti minulému roku mírně vzrostla o 8,5 % na 140 tis. t.

Předpoklad sklizně proteinových plodin v zemích EU v marketingovém roce 2015/16

Země	Proteinové plodiny celkem		
	Plocha (tis. ha)	Produkce (tis. t)	Výnos (t/ha)
Belgie	1	5	4,45
Bulharsko	12	19	1,60
Česká republika	25	61	2,42
Dánsko	13	45	3,57
Německo	136	417	3,07
Estonsko	12	22	1,81
Irsko	4	18	4,41
Řecko	2	4	1,91
Španělsko	181	207	1,14
Francie	246	882	3,59
Itálie	62	130	2,09
Kypr	0	0	1,67
Litva	5	13	2,36
Lotyšsko	46	87	1,89
Lucembursko	0	1	2,98
Maďarsko	23	50	2,18
Holandsko	0	3	6,66
Rakousko	15	36	2,35
Polsko	68	123	1,82
Portugalsko	4	2	0,66
Rumunsko	44	69	1,55
Slovinsko	0	0	0
Slovensko	8	26	3,17
Finsko	26	62	2,40
Švédsko	48	150	3,09
Velká Británie	147	513	3,49
Chorvatsko	2	3	1,51
EU	1 133	2 951	2,60

Pramen: Evropská komise, DG AGRI, září 2015

Osevní plochy proteinových plodin v EU

Mil. ha	2013	2014	2015*	Rozdíl 2014/2015 (%)
Hrách	0,45	0,49	0,62	28,1
Bob	0,36	0,40	0,42	5,0
Lupina	0,06	0,08	0,09	6,1
Proteinové plodiny celkem	0,86	0,97	1,13	16,7

Pramen: DG AGRI, Evropská Komise, září 2015

Poznámka: *odhad Evropské komise

PĚSTOVÁNÍ LUSKOVIN NA ZRNO V ČESKÉ REPUBLICE

Z pěstitelského hlediska jsou pro středoevropské podmínky a Českou republiku důležitými luskovinami především hrách, lupina, bob, sója, čočka a vikev. U všech vyjmenovaných rodů se rozlišuje řada druhů, poddruhů, pěstitelských forem a variet.

Většina uváděných druhů má využití v potravinářství a krmivářství, kde jsou předmětem zájmu semena (pojmově se pak jedná o luštěniny), nebo je používána zelená hmota formou celých nebo zpracovaných rostlin ve stadiu čerstvém, zavádlém nebo konzervovaném. Významné je též jejich pěstování ve směskách, zvláště s obilovinami v podobě luskovino-obilných směsek (LOS).

V potravinářském průmyslu vzrůstá v poslední době zájem o tyto plodiny: fazol, vigna, cizrna, čočka a další. Z luskovin pro potravinářské využití se jich řada uplatňuje v podobě zelenin (v ČR se to týká hrachu a fazolu). Luštěniny od dávných dob zaujímaly stěžejní místo v lidské výživě, především pro vysoký obsah bílkovin (kolem 25 %) a četné další přednosti, jakými jsou např. příznivý poměr a množství minerálních látek (K, P, Na), vitamínu B, přes 50 % sacharidů, podíl vlákniny i nízký obsah tuků (s výjimkou sóji a podzemnice, kde se jedná o přednost).

Jedna z nejvýznamnějších předností luskovin je jejich meliorační a výživný/zúrodňující dopad na půdu, kdy dochází k poutání vzdušného dusíku kořenovou soustavou a spolu s příznivým účinkem na půdní strukturu k výrazně obohacujícímu efektu v rotaci kulturních plodin na zemědělské (orné) půdě. Svě nezastupitelné místo mají proto luskoviny v osevních postupech a v ekologickém hospodářství jako vynikající předplodina.

Pěstování luskovin má v ČR dlouholetou tradici. Většina druhů luskovin pěstovaných ve střední Evropě se k nám dostala různými cestami přes řeckou a římskou kulturu, ale i z Francie, Nizozemska a podobně. Plochy luskovin byly v dávné minulosti několikanásobně vyšší než v současné době. V posledních letech se nicméně luskoviny v ČR, ale i ve většině evropských zemí dostávají do útlumu a menšího pěstitelského zájmu. V posledních zhruba deseti letech převládal vůči pěstování luskovin v ČR konzervativní přístup, neboť na rozdíl od obilovin a řepky se nedařilo u luskovin dosahovat vyšších výnosů, dobré kvality produkce a příznivé realizace na trhu. V ČR poklesly plochy luskovin až na úroveň kolem 1 % orné půdy. V posledních dvaceti letech tak došlo k výraznému poklesu osevních ploch luskovin, který za posledních deset let dosáhl více než 50 %. V ČR je v současné době pěstováno jen několik druhů luskovin na relativně malé výměře, i když ve stovkách odrůd. Jedná se o hrách, sóju a lupinu; ostatní druhy tj. bob, vikev, fazol a jiné dříve pěstované luskoviny jsou už jen na velmi malých plochách, některé druhy se už nepěstují vůbec, přestože se jim z pohledu přírodních podmínek některých oblastí daří.

Hlavním důvodem, který má vliv na snižování ploch luskovin je záporná míra rentability pěstování. Vedle dosahovaných nízkých výnosů luskovin, které mají zásadní vliv na nízkou rentabilitu, mají na ekonomiku pěstování luskovin vliv i silná citlivost luskovin na stav povětrnostních podmínek (náročnost na vláhu), vysoké náklady na osivo (velká semena – vysoký výsevek) a ošetření (časté napadení škůdci), farmářské ceny luskovin a jejich konkurenceschopnost vůči sójovým pokrutinám a obilovinám.

V letech 2001 – 2010 stagnovala výměra pěstování luskovin na zrno na úrovni kolem 30 tis. ha. V posledních 5 letech došlo nicméně k propadu a osevní plochy luskovin se držely na úrovni kolem 20 tis. ha.

Rok 2014 byl oproti dvěma předchozím ročníkům pro pěstitele luskovin poměrně klimaticky příznivý. Zima byla velmi teplá a suchá. Tento charakter počasí pokračoval i v jarních měsících a ve většině pěstitelských oblastí umožnil brzký nástup jarních prací. Léto bylo poznamenáno deštivým počasím v červenci. V srpnu se nicméně podařilo sklídit veškerou produkci. Vzhledem k těmto podmínkám produkce luskovin v tomto roce vzrostla. Ve struktuře výměry zaujímaly luskoviny 0,8 % z celkových ploch osevů v ČR. Hrách pěstovaný v roce 2014 na výměře 14 449 ha tvořil převážnou část výměry luskovin pěstovaných na zrno (72 %). Osevní plocha lupiny vzrostla na 2 106 ha (10,4 %) a plocha ostatních luskovin na zrno (mimo sóji) mírně stoupla na 3 615 ha (17,9 %).

Dle ČSÚ v roce 2014 produkce luštěnin sklizená z plochy 20 170 ha dosáhla 53 797 tun, což je o 15 521 t (41 %) více než produkce luštěnin roku minulého. U hrachu dosáhla produkce 42 748 tun semene při průměrném výnosu 2,96 t/ha. Produkce semene hrachu byla tak na vyšší úrovni než v předchozím roce, kdy ho bylo sklizeno pouze 30 700 t. Lupiny bylo sklizeno 3 762 tun při průměrném výnosu 1,79 t/ha, což je o 1 608 t (75 %) více než v roce 2013. U skupiny ostatních luskovin, do které patří v ČR především bob obecný, peluška, vikve a čočka, došlo taktéž k meziročnímu vzestupu sklizně. Při průměrném výnosu 2,02 t/ha bylo sklizeno 7 287 t zrna ostatních luskovin, což je o 1 865 t (34 %) více než v předchozím roce.

V roce 2015 došlo k výraznému meziročnímu nárůstu výměry luskovin pěstovaných na zrno na 33 139 ha. Ve struktuře výměry tak zaujímají luskoviny 1,3 % osevních ploch v ČR. Důvodem zvýšení ploch jsou zejména změny v nové SZP (greening, VCS) a tím i vyšší poptávka po osivu luskovin. O nárůstu ploch luskovin svědčí i vyšší množitelské plochy. V roce 2015 byla celková množitelská plocha luskovin 11 316 ha, což je nárůst o 4 293 ha oproti roku 2014 (+145 %). Nárůst množitelských ploch je také ovlivněn poptávkou po českých osivech v zahraničí. Vzestup ploch luskovin potvrzuje i velký zájem o bílkovinné plodiny v rámci přímých plateb. Na základě dat z jednotné žádosti vyplývá, že počet žádostí je pro sektor bílkovinných plodin v rámci podporovaných citlivých rostlinných komodit nejvyšší a této podpoře zároveň z podporovaných rostlinných komodit letos podléhala největší plocha. K 27. 10. 2015 bylo pro podporu bílkovinných plodin podáno celkem 2 953 žádostí na 123 742,96 ha. Lze vyvodit, že toto opatření má pozitivní dopad na vývoj v dotčeném sektoru, což potvrzuje i letošní trend vzestupu stavů přežvýkavců i ploch proteinových plodin.

Povětrnostní podmínky v roce 2015 byly pro luskoviny velmi specifické. Luskoviny jsou plodiny, které jsou velmi náročné na dostatek vláhy, zvláště v období klíčení, tak i v období kvetení a nalévání lusků, na druhé straně nadbytek vlhkosti jim rovněž neprospívá. Podmáčené porosty trpí nedostatkem půdního vzduchu, snižuje se činnost hlízkových bakterií, dochází k snadnějšímu napadení kořenů a kořenových krčků houbovými patogeny.

Letošní zima byla velmi teplá, ale především byla i hodně suchá. Charakter počasí pokračoval i v jarních měsících a ve většině pěstitelských oblastí umožnil brzký nástup jarních prací. V oblastech, kde se sejí luskoviny, zejména hrách už v březnu, byly porosty zakládány o 3-4 týdny dříve než obvykle.

Sucho v měsíci červenci způsobilo zasychání rostlin. Sklizeň luskovin v roce 2015 tak byla ovlivněna velmi suchým počasím v červnu a červenci. Přes toto dlouhotrvající sucho, bylo dosaženo nadprůměrných výnosů hrachu a i kvalita hrachu byla velmi dobrá. Letošní suché počasí však nepříznivě ovlivnilo ostatní luskoviny (bob, lupina úzkolistá i bílá, sója), u nichž jsou odhadované výnosy spíše podprůměrné (od 1,5 - 2,0 t/ha). Vzhledem k nedostatku srážek byly nižší i výnosy zelené hmoty u luskovinoobilních směsek.

Vzhledem k tomu, že hrách je naší nejvíce pěstovanou luskovinou, výše uvedené podmínky vytváří letos předpoklad pro výrazný vzestup produkce zrnových luštěnin letošního roku. Na základě odhadu ČSÚ, MZe a Agritec s.r.o. by v marketingovém roce 2015/2016, produkce luštěnin sklizená z plochy 33 139 ha, měla dosáhnout 97 122 tun při průměrném výnosu 2,24 t/ha. Produkce hrachu na zrno bude dle ČSÚ letos výrazně vyšší než v loňském roce, odhaduje se na úrovni 80 669 tun (+88,7 %). Na navýšení produkce se podílí významné rozšíření osevní plochy na 23 876 ha (+65,2 %) a také zvýšení hektarového výnosu na 3,38 t/ha (+14,2 %). Na základě aktuálních odhadů ČSÚ bylo z výměry 2 550 ha sklizeno 3 693 tun lupiny při průměrném výnosu 1,45 t/ha.

Plochy, výnosy a produkce luskovin na zrno celkem

Rok	Plocha osevu (ha)	Plocha sklizně (ha)	Prům. výnos (t/ha)	Produkce (t)
1990/1991	56 623	56 011	2,71	152 000
1991/1992	70 946	71 126	2,74	194 607
1992/1993	91 856	90 110	2,26	203 472
1993/1994	94 155	93 557	2,43	227 497
1994/1995	72 335	70 798	2,31	163 230
1995/1996	60 671	59 872	2,41	144 136
1996/1997	56 363	54 634	2,48	135 553
1997/1998	51 636	49 630	2,09	103 665
1998/1999	58 140	57 157	2,33	133 382
1999/2000	46 776	46 326	2,58	119 434
2000/2001	40 587	39 823	2,13	84 946
2001/2002	38 435	37 246	2,46	93 182
2002/2003	34 173	34 173	1,91	65 124
2003/2004	31 364	31 363	1,98	62 131
2004/2005	28 407	28 406	3,11	88 261
2005/2006	39 260	39 259	2,44	95 969
2006/2007	39 021	39 023	2,24	87 510
2007/2008	30 668	30 667	2,13	65 282
2008/2009	22 306	22 306	2,15	47 905
2009/2010	29 003	29 003	2,14	62 072
2010/2011	31 318	31 318	1,86	58 138
2011/2012	22 316	22 316	2,85	63 564
2012/2013	20 177	20 177	1,94	39 144
2013/2014	17 851	17 851	2,14	38 700
2014/2015	20 170	20 170	2,67	53 797
2015/2016	33 139	33 139*	2,24*	97 122*

Pramen: ČSÚ

Poznámka: *kvalifikovaný odhad ČSÚ podle stavu k 15.9.2015, MZe a Agritec s.r.o.

Zastoupení luskovin v krajích ČR podle osevní plochy

Osevní plochy luskovin na zrno podle krajů v roce 2015 (ha)

Kraj	Hrách setý	Lupina	Ostatní luskoviny	Luskoviny celkem
Hl. m. Praha	51	4	0	56
Středočeský	3 948	603	1 518	6 068
Jihočeský	2 385	320	500	3 205
Plzeňský	1 698	165	765	2 628
Karlovarský	308	10	147	464
Ústecký	1 458	104	528	2 090
Liberecký	507	66	21	595
Královéhradecký	1 861	195	639	2 695
Pardubický	1 600	186	165	1 950
Vysočina	3 040	164	441	3 645
Jihomoravský	4 628	132	1 079	5 839
Olomoucký	886	143	365	1 394
Zlínský	1 145	10	336	1 492
Moravskoslezský	361	447	210	1 017
Česká republika	23 876	2 550	6 714	33 139

Pramen: ČSÚ

V roce 2015 byl v jednotlivých krajích zaznamenán meziroční nárůst osevních ploch všech hlavních druhů sledovaných luskovin (hrách, lupina i ostatní luskoviny). Největší plochy luskovin byly již tradičně v Jihomoravském kraji (5 839 ha), ve Středočeském kraji (6 068 ha) a na Vysočině (3 645 ha). Plochy hrachu nejvíce (meziročně o 1 789 ha) vzrostly ve Středočeském kraji a (o 1 496 ha) v Jihomoravském kraji. Plochy lupiny vzrostly nejvíce (meziročně o 123 ha) v kraji Moravskoslezském.

Zahraniční obchod luštěnin v České republice

Dovoz a vývoz luštěnin za marketingové roky 2012/2013 - 2014/2015 (t)

Položka cel. saz.	Název komodity	DOVOZ			VÝVOZ		
		2012/13	2013/14	2014/15	2012/13	2013/14	2014/15
071310	Hrách	1 932,6	2 080,2	2 639,0	12 904,9	10 545,9	15 470,4
071320	Cizrna	759,1	824,4	1 046,2	133,2	144,6	163,6
071330	Fazole	4 583,5	4 355,1	4 749,8	1 467,4	1 577,4	1 585,4
071340	Čočka	7 524,4	7 462,7	7 804,2	1 515,7	1 509,1	1 535,4
071350	Bob koňský	3,0	3,2	84,6	616,3	354,9	695,5
071390	Luštěniny ostatní	0	2,1	3,1	22,1	72,2	36,1
0713	Luštěniny celkem	14 815,0	14 727,7	16 327,6	16 662,4	14 204,1	19 486,6

Pramen: ČSÚ, statistika zahraničního obchodu

Dovoz a vývoz luštěnin za kalendářní roky 2012 – 2014 (t)

Položka cel. saz.	Název komodity	DOVOZ			VÝVOZ		
		2012	2013	2014	2012	2013	2014
071310	Hrách	1 162,5	2 396,2	1 827,4	19 515,2	11 021,2	10 830,5
071320	Cizrna	598,2	860,5	858,5	137,4	130,7	153,3
071330	Fazole	4 740,6	4 071,2	4 845,4	1 307,8	1 348,2	1 708,3
071340	Čočka	6 970,1	7 822,1	7 530,4	1 329,0	1 669,2	1 478,2
071350	Bob koňský	1,4	2,6	47,1	684,5	418,3	729,1
071390	Luštěniny ostatní	1,4	0,5	3,6	26,5	49,0	51,4
0713	Luštěniny celkem	13 479,5	15 160,2	15 112,7	23 000,5	14 639,2	14 950,8

Pramen: ČSÚ, statistika zahraničního obchodu

V rámci dovozu luštěnin do ČR převažuje dovoz jedlých luštěnin tj. fazolu a čočky v objemech kolem 4 000 – 5 000 t fazolu a 7 000 – 8 000 t čočky. Tento import jedlých luštěnin má určitý vliv na domácí spotřebu v potravinářství a projevuje se také v reexportu především na Slovensko, kam exportujeme zhruba 850 t fazolu a 700 – 1 000 t čočky. Čočka se do ČR importuje především z Kanady, fazol obecný hlavně z Etiopie, Číny a Myanmaru, ostatní druhy fazolu hlavně z Číny.

Dovoz sójových šrotů a vývoz semene hrachu v letech 2007 - 2015

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015 ¹⁾
Dovoz sójových šrotů (t)	612 064	562 647	456 732	468 510	454 372	418 983	394 154	367 229	268 932
Průměrná dovozní hodnota šrotů (Kč/t)	6 040	7 376	8 136	7 193	7 715	9 208	11 060	10 808	10 138
Celková dovozní hodnota sojových šrotů (mil. Kč)	3 697	4 150	3 716	3 370	3 505	3 858	4 360	3 969	2 727
Vývoz semene hrachu (t)	22 472	11 200	11 839	14 956	19 760	19 515	11 021	10 831	17 088
Průměrná vývozní hodnota hrachu (Kč/t)	5 946	9 235	7 844	7 193	6 830	8 088	11 474	10 320	9 491
Celková vývozní hodnota hrachu (mil. Kč)	134	103	93	108	135	158	126	112	162

Pramen: Statistika zahraničního obchodu ČSÚ

Poznámka: ¹⁾ dostupné údaje celkem za období od ledna do srpna 2015

Dlouhodobý pokles domácí produkce luskovin je též podpořen současným trendem, který se nese ve znamení vysokých dovozů sójových extrahovaných šrotů, které jsou hlavním zdrojem proteinů pro domácí krmivářský průmysl. Podíl sójových šrotů na výrobě krmných směsí se v ČR v průměru pohybuje kolem 12–14 %. Luskoviny se oproti tomu podílejí na jejich výrobě do 1 %.

V roce 2014 bylo pro výrobu celkem 2,5 mil. t krmných směsí spotřebováno 307 tis. t (12 %) sojových extrahovaných šrotů a 0,21 % luštěnin, z nichž 0,12 % tvořil hrách.

Předpoklad bilance semene luskovin v marketingových letech 2010/2011 - 2015/2016 (t)

Položka bilance	2010/2011	2011/2012	2012/2013	2013/14	2014/15	2015/16*
Počáteční zásoba	5 041	5 700	4 762	8 697	7 952	8 090
Produkce	58 138	63 564	39 144	38 700	53 797	97 122
Dovoz	13 675	13 259	14 803	14 753	16 328	14 600
Celková nabídka	76 854	82 523	58 709	62 150	78 077	119 812
Spotřeba celkem	71 154	77 761	50 012	54 198	69 987	105 500
Krmiva	20 470	18 000	12 852	16 500	20 000	49 000
Potravinářské užití	22 600	22 600	14 000	14 000	16 500	17 000
Osivo	10 000	11 000	6 500	9 500	14 000	19 000
Vývoz	18 084	26 161	16 660	14 198	19 487	20 500
Konečná zásoba	5 700	4 762	8 697	7 952	8 090	14 312

Pramen: ČSÚ, statistika zahraničního obchodu, MZe a Agritec s.r.o.

Poznámka: *odhad

V aktuálním marketingovém roce 2015/16 je oproti minulému období odhad celkové nabídky luštěnin výrazně vyšší vzhledem k předpokládané vysoké produkci v návaznosti na letošní nadprůměrnou úrodu naší hlavní pěstované luskoviny - hrachu. Uvedená produkce luskovin vychází z odhadu sklizně hrachu a lupiny dle ČSÚ k 15. 9. 2015 a odhadu ostatních luskovin dle Agritec s.r.o. S výrazným vzestupem produkce luskovin dochází v bilanci semene luskovin i k úměrnému zvýšení některých položek spotřeby. V souvislosti se změnami SZP (VCS a greening) je předpokládán výrazný vzestup zejména u položky spotřeby na krmiva a osiva. Potravinářské užití naproti tomu zůstává na stabilní úrovni. Produkce luštěnin pokrývá domácí spotřebu cca ze 114 %. Úroveň vývozu a dovozu je předpokládána na průměrné úrovni. Bilance zahraničního obchodu zůstává vzhledem k převaze vývozu nad dovozem kladná. Zatímco ve vývozu na zahraniční trhy se uplatňuje zejména náš hrách, v rámci dovozu luštěnin do ČR převažuje dovoz jedlých luštěnin tj. fazolu a čočky.

Možnosti odbytu domácí produkce luštěnin

Vývoz hrachu směřuje tradičně do Německa, ale největším odběratelem našeho hrachu se stává Polsko. Semeno hrachu a bobu lze vyvážet i pro potravinářské účely, neboť v této oblasti jsou příznivější ceny a také naše odrůdy splňují kvalitativní požadavky západních dovozců. Problémem produkce hrachu a bobu pro potravinářské účely je rozšíření zrnokazů na našem území, čemuž je nutné věnovat pozornost při chemické ochraně porostů. Prostor pro vývoz je také v oblasti osiv, především domácí odrůdy hrachu a pelušky mají vynikající vlastnosti a jsou na evropských trzích žádané. Osiva hrachu se z ČR vyváží především do Rakouska, Polska a Německa.

Průměrná spotřeba luštěnin ve výživě obyvatel České republiky (kg/obyv./rok)

Rok	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Luštěniny jedlé celkem	2,2	2,1	2,1	2,4	2,4	2,5	2,3	2,6	2,6
Hrách	1,1	1,0	1,0	1,1	1,1	1,2	0,9	1,2	1,1
Fazole	0,5	0,5	0,5	0,9	0,7	0,8	0,9	0,8	0,9
Čočka	0,6	0,6	0,6	0,5	0,6	0,6	0,5	0,5	0,6

Pramen: ČSÚ

Průměrná spotřeba luštěnin se v České republice prakticky nemění. Podle doporučení zdravotníků by bylo optimální, kdyby se spotřeba luštěnin zvýšila alespoň na 4 kg/obyv./rok. Požadovanému nárůstu potravinářského užití luštěnin nenasvědčuje zájem spotřebitelů ani sortiment nabízených výrobků z luštěnin ani dostatečná reklama a zdravotní osvěta.

Cenový vývoj luštěnin v České republice

Na základě šetření ČSÚ ceny zemědělských výrobců sledovaných luštěnin v aktuálním roce 2015 meziročně poklesly. Ceny hrachu jedlého poklesly jen mírně z loňské rekordní úrovně na 7 813 Kč/t. Ceny krmného hrachu během tohoto roku poklesly výrazněji na průměrnou úroveň 5 174 Kč/t. Výrazný propad byl u krmného hrachu zaznamenán zejména po letošní sklizni, kdy se během srpna jeho cena propadla na 4 700 Kč/t.

Průměrné roční ceny zemědělských výrobců u jednotlivých druhů luštěnin (Kč/t)

Rok	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015*
Hrách jedlý	3 525	5 309	6 929	6 102	5 608	5 564	5 791	6 494	7 950	7 813
Hrách krmný	3 090	4 121	5 583	4 735	3 943	4 779	5 307	6 425	5 804	5 174
Fazol obecný	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Pramen: ČSÚ

Poznámka: od roku 2001 ČSÚ nesleduje CZV fazolu

*průměrná CZV od ledna do září 2015

HRÁCH SETÝ

Hrách patří mezi nejrozšířenější druhy luskovin a v ČR je i přes výrazný pokles osevních ploch dominantní luskovinou, jehož podíl na osevních plochách zaujímá kolem 70 % plochy luskovin pěstovaných na zrno. V našich podmínkách jsou z druhu *Pisum sativum* – hrách setý pěstovány dva poddruhy: hrách setý a peluška. Z luskovin pěstovaných pro výživu lidí lze jediné hrách pěstovat ve všech výrobních oblastech, a má proto ze všech luskovin největší rozšíření. Pěstuje se v celém mírném pásmu převážně jako jarní plodina, jejímž produktem jsou semena bohatá na obsah bílkovin, který je přibližně 2 x vyšší než u obilovin. Skladba aminokyselin je rovněž příznivější než u obilovin, neboť má více nepostradatelných aminokyselin, vyšší obsah vitaminů i minerálních látek. Z agronomického hlediska je největším kladem fixace vzdušného dusíku symbiotickými bakteriemi a jeho exkrece do půdy. Výhodná je dále jeho resorpce živin i z obtížněji přijatelných forem. Nezanedbatelný není ani jeho vliv na zlepšení fyzikálního stavu půdy. Semena hrachu jsou důležitým zdrojem bílkovin pro výživu lidí i zvířat. Obsahují většinou 21 - 25 % hrubých bílkovin. V krmivářském průmyslu je u nás hrách nicméně nedoceněn a značná část výroby hrachu se vyváží. Jako krmivo nalézá uplatnění i ve formě zelené hmoty, jako siláž v čisté kultuře, častěji a lépe ve směsi s obilovinami. V krmivářském průmyslu je u nás nicméně vytlačován sojovými pokrutinami, kterých je importováno do ČR přes 350 000 tun ročně. Ani spotřeba pro lidskou výživu nedosahuje hodnoty, která by byla z dietetických důvodů požadována.

Produkce hrachu se v posledních letech (2012 – 2014) pohybovala ve výši 30,1 – 42,7 tisíc tun, osevní plocha ve výši 12,9 - 15,1 tis. ha a průměrné dosahované výnosy oscillovaly v rozpětí 2,04 – 2,96 t/ha. Oproti předchozím ročníkům 2012 a 2013 byl v roce 2014 zaznamenán vzestup produkce hrachu, což je odrazem vyššího dosaženého výnosu (2,96 t/ha) souvisejícím zejména s příznivými podmínkami počasí minulého ročníku a mírného vzestupu jeho osevní plochy.

Podle definitivních údajů ČSÚ bylo v marketingovém roce 2014/15 ze sklizňové plochy 14 449 ha celkem sklizeno celkem 42 748 t semene hrachu, což v porovnání s minulými roky představuje průměrnou úroveň sklizně. Meziročně tak vzrostla celková produkce semene hrachu následkem vzestupu plochy i výnosu o 12 048 t (+ 39,2 %). Takto vysoký rozdíl oproti předchozímu ročníku byl způsoben zejména podprůměrným výsledkem sklizně předchozího roku. Hrách setý na zrno zaujímal v roce 2014 ve struktuře výměry přibližně 0,6 % osevních ploch v ČR. Došlo tak oproti předchozímu roku k mírnému vzestupu osevních ploch o 1 515 ha (tj. 11,7 %). Hrách je nejvýznamnějším druhem mezi luskovinami v ČR, jeho podíl na osevních plochách zaujímal v minulém roce 72 % plochy luskovin pěstovaných na zrno.

Vyhodnocení pěstitelského ročníku 2015

Jak již bylo výše uvedeno, plochy nejpěstovanější luskoviny - hrachu se v letošním marketingovém roce zvýšily na 23 876 ha. Meteorologické informace potvrdily, že březen byl teplotně opět výrazně nadprůměrný měsíc. Měsíce březen a duben se vyznačovaly nízkými srážkami. Vzházení proběhlo relativně rychle, rovnoměrně za 14 dní po zasetí. Počasí v průběhu května způsobilo rovnoměrné nasazení květů a srážky v červnu optimální nasazení a nalití lusků jednotlivých odrůd. Sucho v měsíci červenci způsobilo zasychání rostlin hrachu. V některých oblastech jižní Moravy došlo k zasychání květních poupat a tím k nižšímu nasazení lusků a snížení celkových výnosů. V roce 2015 byl menší výskyt listopase čárkovaného, nebylo potřeba ošetřovat vzcházející porosty. Nálety mšic byly průměrné, bylo nutné aplikovat registrované insekticidy. Ošetření omezilo výskyt viróz, zejména PEMV a PSbMV. Výskyt houbových chorob byl velmi nízký. Běžné choroby jako jsou plísň, padlí, rzi či komplex antraknóz nebyly výrazné, na některých lokalitách nebyly téměř zaznamenány. Výskyt komplexu kořenových chorob byl mírný, neovlivnil negativně výnos odrůd hrachu.

Sklizeň hrachu byla v roce 2015 ovlivněna suchým počasím v červnu - červenci. V některých oblastech jižní Moravy došlo k zasychání vrchních pater, čímž bylo narušeno přirozené dozrávání. Některé pozdější odrůdy tak poskytly nižší výnos, než se původně očekávalo. Tato situace byla zaznamenána hlavně v pěstitelsky významných oblastech jižní Moravy, např. na Třebíčsku. Nicméně např. v Jaroměřicích nad Rokytnou výnosy pohybující se okolo 3,5- 4 t/ha překonaly dlouhodobý průměr. V Pardubickém kraji dosáhli

pěstitelé a množitelé průměrného výnosu 4,5-5 t/ha na produkčních plochách, což je rekordní výsledek ve srovnání s dlouhodobým výnosem v tomto kraji. Výborné výsledky potvrdili i pěstitelé v Plzeňském kraji, kde např. na ŠS Selgen a.s. dosáhli výnosů některých odrůd v přepočtu až 7,5 t/ha. Podobné výnosy byly u některých odrůd hrachu i ve výzkumné organizaci Agritec, výzkum, šlechtění a služby.

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že i přes problémy se suchem, které postihlo ČR v letošním roce, se sklizeň hrachu v letošním roce jeví pozitivně, výnosy sklizeného hrachu jsou z důvodu minimálních sklizňových ztrát příznivé, mnohdy dokonce rekordní a podle dostupných informací bylo dosaženo i velmi dobré kvality sklizené produkce. Průměrné výsledky však byly zaznamenány v Jihomoravském kraji, kde byl nedostatek srážek vyšší než v ostatních regionech.

V roce 2015 tak bylo dosaženo na území ČR rekordního průměrného výnosu hrachu, který ČSÚ odhadlo ČSÚ k 15. 9. 2015 ve výši 3,38 t/ha. Celková produkce hrachu na zrna by dle tohoto odhadu měla dosáhnout 80 669 tun, což by znamenalo nejvyšší úrodu hrachu za posledních 13 let. Takto vysoká sklizeň hrachu je srovnatelná např. s ročníky 2005/06 a 2001/02. Meziročně by tak produkce hrachu měla stoupnout o 37 921 t (tj. o 89 %).

Dlouhodobý pokles ploch hrachu a jeho relativně malá výměra je zapříčiněna řadou faktorů, především však nízkou ekonomickou konkurenceschopností vůči obilovinám a olejninám. Potřebný nárůst výměry hrachu v ČR je podmíněn zvyšováním průměrných výnosů, které by v kombinaci s předpokládaným mírným nárůstem ceny, měly přinést kladnou míru rentability pěstování. Pro pěstitele hrachu by tak příznivé výsledky letošního ročníku spolu s novými podporami v rámci SZP mohly do budoucna přispět ke zlepšení ekonomické situace v sektoru a dalšímu nárůstu osevních ploch. Průměrný výnos se v ČR letos zvýšil, stále však ještě nedosahuje průměrných výnosů nejvýznamnějších producentů (Francie).

Vývoj ploch, výnosů a produkce hrachu setého v České republice

Marketingový rok	Osevní plocha (ha)	Sklizňová plocha (ha)	Výnos (t/ha)	Produkce celkem (t)
1994/1995	61 412	61 668	2,42	149 351
1995/1996	52 503	52 158	2,50	130 428
1996/1997	48 471	47 202	2,55	120 139
1997/1998	44 879	43 778	2,12	93 015
1998/1999	51 698	50 979	2,39	121 789
1999/2000	39 925	39 721	2,65	105 382
2000/2001	34 445	33 826	2,22	75 256
2001/2002	33 132	32 135	2,57	82 538
2002/2003	27 971	27 971	2,01	56 145
2003/2004	24 086	24 086	2,23	53 736
2004/2005	21 487	21 486	3,35	71 962
2005/2006	29 123	29 121	2,70	78 756
2006/2007	27 148	27 148	2,64	71 540
2007/2008	22 888	22 886	2,40	55 002
2008/2009	17 385	17 385	2,35	40 900
2009/2010	21 147	21 147	2,45	51 866
2010/2011	24 391	24 391	1,98	48 242
2011/2012	17 189	17 189	3,05	52 341
2012/2013	15 068	15 068	2,04	30 710
2013/2014	12 934	12 934	2,37	30 700
2014/2015	14 449	14 449	2,96	42 748
2015/2016	23 876	23 876	3,38*	80 669*

Pramen: ČSÚ

Poznámka: *odhad ČSÚ k 15. 9. 2015

Struktura ploch osevů hrachu setého v letech 2009 - 2015 podle krajů (ha)

Kraj / rok	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2015/2014
Praha	31	57	67	85	77	72	51	-29,17 %
Středočeský	2 513	3 071	2 166	1 628	1 853	2 159	3 948	82,86 %
Jihočeský	2 054	2 200	1 351	988	848	1 122	2 385	112,57 %
Plzeňský	1 113	1 497	1 002	902	698	865	1 698	96,30 %
Karlovarský	185	129	127	73	46	33	308	833,33 %
Ústecký	1 170	1 091	1 058	882	1 024	1 147	1 458	27,11 %
Liberecký	175	401	279	256	331	300	507	69,00 %
Královéhradecký	2 309	3 148	1 515	1 487	1 340	1 148	1 861	62,11 %
Pardubický	1 876	2 124	1 812	1 725	1 192	1 376	1 600	16,28 %
Vysočina	3 099	3 443	2 804	2 374	1 923	2 014	3 040	50,94 %
Jihomoravský	5 352	5 295	3 732	3 626	2 638	3 132	4 628	47,77 %
Olomoucký	725	1 065	750	440	507	643	886	37,79 %
Zlínský	286	387	319	423	293	236	1 145	385,17 %
Moravskoslezský	260	481	207	179	164	201	361	79,60 %
ČR celkem	21 147	24 391	17 189	15 068	12 934	14 449	23 876	62,24 %

Pramen: ČSÚ

Osevní plochy hrachu se v roce 2015 v ČR meziročně výrazně zvýšily o 62,24 % z 14 449 ha v roce 2014 na 23 876 ha. Největší výměra pěstování hrachu byla zaznamenána tradičně v Jihomoravském kraji, ve Středočeském kraji a v kraji Vysočina. K výrazným meziročním lokálním vzestupům ploch hrachu v procentickém vyjádření došlo v Jihočeském kraji, Karlovarském kraji a Zlínském kraji.

Odhad sklizně hrachu setého v roce 2015 podle krajů

Kraj	Sklizňová plocha (ha)	Výnos (t/ha)	Produkce celkem (t)
Praha	51	4,04	206
Středočeský	3 948	3,51	13 869
Jihočeský	2 385	3,23	7 705
Plzeňský	1 698	3,21	5 453
Karlovarský	308	3,20	985
Ústecký	1 458	3,70	5 395
Liberecký	507	3,29	1 669
Královéhradecký	1 861	3,65	6 788
Pardubický	1 600	3,65	5 833
Vysočina	3 040	3,27	9 937
Jihomoravský	4 628	3,04	14 051
Olomoucký	886	3,71	3 284
Zlínský	1 145	3,72	4 259
Moravskoslezský	361	3,42	1 236
ČR celkem	23 876	3,38	80 669

Pramen: ČSÚ, odhad k 15. 9. 2015

Komodita	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.
Hrách krmný												
2004/05	-	4 079	4 130	4 047	3 811	3 877	4 005	3 680	3 734	3 544	3 439	3 271
2005/06	3 200	2 887	3 010	3 072	3 200	3 050	2 850	2 963	3 225	2 988	3 151	3 036
2006/07	3 233	2 942	2 975	-	3 167	3 538	3 325	3 565	3 723	3 876	4 047	3 650
2007/08	3 794	3 809	4 173	4 930	5 212	-	5 374	5 648	5 453	-	5 608	5 729
2008/09	-	-	4 979	5 400	5 908	5 650	5 933	5 748	-	5 824	5 700	-
2009/10	-	-	3 468	3 418	3 470	3 583	3 680	3 588	3 468	3 854	4 150	3 888
2010/11	3 425	3 405	4 189	4 492	4 636	4 544	4 283	4 929	5 268	5 130	5 285	5 450
2011/12	4 967	-	4 738	4 197	4 257	4 342	4 493	4 890	5 047	5 159	4 971	4 900
2012/13	-	4 591	5 180	5 690	6 325	7 433	-	7 102	-	-	-	-
2013/14	-	-	-	-	6 332	-	-	6 367	6 000	-	-	-
2014/15	-	5 010	5 169	5 113	5 450	-	-	-	-	-	5 277	-
2015/16	-	4 700	4 819	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Pramen: ČSÚ

Poznámka: údaje marketingového roku 2015/16 jsou za období od července do září 2015

Předpoklad bilance užití semene hrachu v marketingových letech 2010/2011 – 2015/2016 (t)

Položka bilance	2010/2011	2011/2012	2012/2013	2013/2014	2014/2015	2015/2016*
Počáteční zásoba	4 564	5 274	3 606	7 544	6 753	6 677
Produkce	48 242	52 341	30 710	30 700	42 755	80 669
Dovoz	1 441	1 441	1 933	2 084	2 639	1 900
Celková nabídka	54 247	59 056	36 249	40 328	52 147	89 246
Spotřeba celkem	48 973	55 450	28 705	33 571	45 470	77 800
Krmiva	16 369	14 500	5 800	8 525	11 000	37 000
Potravinářské užití	10 800	10 800	5 000	6 500	6 000	6 500
Osivo	6 800	7 500	5 000	8 000	13 000	17 000
Vývoz	15 004	22 650	12 905	10 546	15 470	17 300
Konečná zásoba	5 274	3 606	7 544	6 753	6 677	11 446

Pramen: ČSÚ, statistika zahraničního obchodu, MZe a Agritec s.r.o.

Poznámka:*odhad

V aktuálním marketingovém roce 2015/16 je oproti minulému období odhad celkové nabídky hrachu výrazně vyšší vzhledem k předpokládané vysoké produkci. Uvedená produkce hrachu vychází z odhadu sklizně hrachu a lupiny dle ČSÚ k 15. 9. 2015. S výrazným vzestupem produkce hrachu dochází v bilanci i k úměrnému zvýšení některých položek spotřeby. V souvislosti se změnami SZP (VCS a greening) je předpokládán znatelný vzestup zejména u položky spotřeby na krmiva a osiva. Potravinářské užití naproti tomu zůstává na stabilní úrovni. Produkce hrachu pokrývá domácí spotřebu cca ze 133 %. Úroveň vývozu a dovozu je předpokládána na průměrné úrovni. Bilance zahraničního obchodu s hrachem zůstává vzhledem k převaze vývozu nad dovozem kladná. V rámci dovozu jsou zahrnuty především reexporty a osivo zahraničních odrůd (v m. r. 2014/15 dovezeno 1 105 t ze Slovenska a 629 t z Polska). Vývoz směřuje tradičně hlavně do Německa (v m. r. 2014/15 vyvezeno 8 045 t) a Polska (v m. r. 2014/15 vyvezeno 2 539 t), které jsou největšími odběrateli našeho hrachu.

Hrách dřeňový

Tradiční a oblíbenou zeleninou je v ČR hrách dřeňový, neboli zahradní hrách, který se pěstuje pro konzervářenské a mrazírenské účely. Jeho plocha zůstává poměrně stabilní a odpovídá poptávce zpracovatelského průmyslu.

Plochy, výnosy a produkce hrachu dřeňového v ČR

Ukazatel	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Sklizňová plocha (ha)	1 341	1 310	973	1 020	993	1 034	1 178	1 103
Průměrný výnos (t/ha)	3,38	3,73	3,64	3,09	3,61	2,59	3,05	5,12
Produkce (t)	4 534	4 884	3 554	3 156	3 582	2 674	3 592	5 645

Pramen: ČSÚ

Odborné novinky

V roce 2015 je v ČR registrováno a zapsáno ve Státní odrůdové knize 39 odrůd hrachu.

ÚKZÚZ byl na základě § 38 odst. 3 zákona č. 219/2003 Sb., o uvádění do oběhu osiva a sadby pěstovaných rostlin a o změně některých zákonů (zákon o oběhu osiva a sadby), ve znění pozdějších předpisů, pověřen Ministerstvem zemědělství u vybraných plodin prováděním pokusů pro Seznam doporučených odrůd (SDO). Následně ÚKZÚZ uzavřel smlouvy s tzv. garanty u luskovin s APZL (Asociace pěstitelů a zpracovatelů luskovin) od roku 2004. Zkoušení odrůd probíhá podle metodik ÚKZÚZ pro provádění zkoušek užitné hodnoty. Odrůdy jsou nejprve hodnoceny v rámci zkoušek pro registraci ÚKZÚZ. Po registraci odrůdy může udržovatel nebo zmocněný zástupce podat žádost o zařazení do zkoušek pro Seznam doporučených odrůd. Podle délky zkoušení a dosažených výsledků ve zkouškách je pak odrůdě na základě výchozích kritérií pro doporučování přidělena kategorie doporučení. Výsledky SDO pokusů z roku 2015 jsou dostupné na: www.ukzuz.cz

V roce 2015 byla registrována 1 nová odrůda polního hrachu holandská odrůda **Boxer**, kterou zastupuje v České republice Limagrain Central Europe Cereals, s.r.o.

Boxer je poloraná odrůda typu semi-leafless. Počáteční růst je rychlý. Rostliny jsou středně vysoké, barva květu bílá, barva semene žlutá, semeno válcovitého tvaru. Hmotnost tisíce semen je středně vysoká až vysoká, barevná vyrovnanost semen vysoká. Jedná se o odrůdu středně odolnou proti poléhání před sklizní, středně odolnou až odolnou proti napadení hnědou skvrnitostí hrachu, méně odolnou proti napadení plísní hrachu, středně odolnou proti napadení plísní šedou a středně odolnou proti napadení komplexem kořenových chorob. Výnos semene je středně vysoký až vysoký. Obsah dusíkatých látek je středně vysoký až vysoký, výnos dusíkatých látek vysoký, aktivita trypsin-inhibitoru nízká.

FAZOL OBECNÝ

Fazol je celosvětově nejrozšířenější luskovinou na zrno. V podmínkách střeoevropského klimatu se převážně pěstuje fazol obecný (*Phaseolus vulgaris*, ssp. *vulgaris*), který má 2 variety - fazol keříčkový (var. *nanus*) a fazol popínavý (var. *vulgaris*). Jako fazol polní se převážně využívá fazol keříčkový, jako zahradní fazol obě variety. V obou případech je možná jak převažující konzumace dozrálých semen, tak sklizeň a potravinářská úprava nedozrálých lusků. Existuje mnoho forem lišících se barvou a velikostí semene, tvarem a délkou lusku i typem vzrůstu.

Zatímco v 90. letech minulého století se fazol v ČR pěstoval na plochách 300 – 900 ha a výroba se soustřeďovala do nejteplejších poloh kukuřičného a řepařského výrobního typu (jižní Morava, Polabí, Poohří), osevní plocha v roce 2004 klesla podle statistického šetření ČSÚ na 1 hektar. Velkovýrobní pěstování fazolu bylo v České republice již ukončeno. Podle odhadů společnosti Agritec Šumperk s. r. o. dosahuje současná plocha u drobných pěstitelů zhruba do 3 ha.

Fazol obecný je pěstován jen pro účely potravinářské a jeho potřeba je dnes kryta převážně dovozem ze Slovenska. Fazol je dieteticky velmi zajímavý a složením zrna je hodnotnou potravinou protože obsahuje prakticky všechny potřebné složky nezbytné pro lidskou výživu (bílkoviny, glycidy, tuky, popeloviny, vitaminy ad.).

Ústup od jeho pěstování byl podobně jako u čočky způsoben především nepříznivými ekonomickými relacemi, špatným zdravotním stavem, nedostatkem vhodných odrůd, včetně vazby na související vlivy technologické, nižší výnosy a další okolnosti.

Zaregistrováním nových zahraničních odrůd, které umožňují jednofázovou sklizeň, by se mohl opět zvýšit zájem domácích pěstitelů o tuto velmi žádanou luskovinu. Nové odrůdy s vyšším nasazením lusků se pěstují v úzkých řádcích, při využití chemické ochrany a přímé kombajnové sklizně, což značně snižuje náklady oproti dvoufázové sklizni.

Dovoz a vývoz semene fazolu

Dovoz a vývoz semene fazolu za kalendářní roky 2007-2015 (t)

Kalendářní rok		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015*
Dovoz	1. 1. - 30. 6.	2 468,5	2 451,9	2 888,8	2 390,5	2 572,5	2 397,8	2 240,8	2 524,7	2 429,1
	1. 7. - 31. 12.	1 988,4	4 758,8	1 652,5	2 312,3	2 040,2	2 342,8	1 830,4	2 320,7	402,7
	Celkem	4 456,9	7 210,7	4 541,3	4 702,8	4 612,7	4 740,6	4 071,2	4 845,4	2 831,8
Vývoz	1. 1. - 30. 6.	701,4	849,7	730,4	626,6	706,3	509,0	668,5	897,7	774,9
	1. 7. - 31. 12.	800,1	738,1	674,3	775,7	593,4	798,8	679,7	810,5	182,5
	Celkem	1 501,5	1 587,8	1 404,7	1 402,3	1 299,7	1 307,8	1 348,2	1 708,3	957,4

Pramen: ČSÚ, statistika zahraničního obchodu

Poznámka: *údaje roku 2015 jsou za období od 1. 1. 2015 do 31. 8. 2015

Semeno fazolu celé řady morfologicky a barevně odlišných druhů se dováží do České republiky z řady zemí celého světa, především z Etiopie, Kanady, Číny a Myanmaru. Každoročně dovážené množství kolísá již dlouhodobě v rozmezí 4 000 - 7 700 t.

Dovoz a vývoz semene fazolu za marketingové roky 2007/08 – 2015/16 (t)

Marketingový rok	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16*
Dovoz	4 440,3	7 647,6	4 042,9	4 884,8	4 435,5	4 583,5	4 355,1	4 749,8	402,7
Vývoz	1 649,7	1 468,5	1 325,9	1 481,9	1 084,8	1 467,4	1 577,4	1 585,4	182,5

Pramen: ČSÚ, statistika zahraničního obchodu

Poznámka: *údaje marketingového roku 2015/16 jsou za období od 1. 7. 2015 do 31. 8. 2015

Fazol zahradní na zelené lusky

Fazol zahradní je tradiční zeleninou, která se zpracovává podobně jako zelený hrášek v mrazírenském a konzervářenském průmyslu. Jeho plochy se v posledních letech snížily na úroveň 60-90 ha.

LUPINA

Lupina (*Lupinus*), dříve nazývaná vlčí bob nebo vlčinec, je obsáhlý rod zahrnující v Evropě 12 druhů, z nichž většina jsou jednoleté byliny využívané v zemědělství, ale vyskytují se také byliny a keře, které jsou převážně jako trvalky úspěšně používány v okrasném zahradnictví, k ozeleňování i úpravám kolem komunikací a jinde v krajině.

Lupina má, jako ostatní bobovité rostliny, schopnost vázat kořenovou soustavou vzdušný dusík což, spolu s příznivými účinky na půdní strukturu, je s úspěchem využíváno. Jako vynikající předplodiny jsou vhodné všechny u nás pěstované druhy, tj. lupina bílá, lupina úzkolistá (modrá), lupina žlutá i z Jižní Ameriky pocházející lupina proměnlivá. Pro zelené hnojení na méně úrodných písčitéch půdách se nejlépe osvědčuje lupina žlutá (např. v severním Německu, v Polsku aj.).

Lupina patří mezi luskoviny pěstované zejména pro vysoký obsah N-látek (35 - 40 %) v semenech, což je příčinou jejího častého srovnávání se sójou. Na rozdíl od sóji má velmi nízký obsah nutričně aktivních faktorů (nepřesně zvaných antinutriční faktory), nízkou alergenicitu a pozitivní dopad na prevenci kardiovaskulárních chorob. Dlouholetým šlechtěním se podařilo postupně vyselektovat odrůdy neobsahující hořké alkaloidy. Tím se lupina dostala, kromě tradičního pěstování pro krmné účely i do sféry potravinářského využití. Některé odrůdy bílé lupiny (např. u nás pěstovaná francouzská odrůda Amiga aj.) mají proto všestranné použití a hodí se nejen pro krmení hospodářských zvířat či pekárenský průmysl, ale mohou být použity i v kuchyni, obdobně jako např. fazole.

Bez odborného zájmu nezůstává také její schopnost intenzivního růstu a bohaté vytváření biomasy, kterou lze využívat jako zdroj obnovitelné energie.

Lupina bílá patří k nejvýkonnějším a nejcitlivějším lupinám. Lupina bílá je vhodná na převážnou většinu ploch v České republice. Omezujícím faktorem může být pouze nedostatek srážek či kyselejší půdní reakce, což ale vytváří prostor pro využití ostatních druhů – lupiny žluté či úzkolisté.

Semeno lupiny bílé je vhodným bílkovinným krmivem pro hospodářská zvířata a ryby (35 - 40 % N-látek), je vhodnou náhradou sóje v krmných směsích. Mouka z lupiny bílé je však i vyhledávaným komponentem do některých speciálních pečiv. Zanedbatelná není ani její předplodinová a "meliorační" hodnota. Biologický potenciál nově povolených odrůd je přes 3 t/ha.

Na lupině, pro niž byl v minulých letech velmi závažný a téměř neřešitelný problém – antraknóza (*Colletotrichum gloeosporoides*), nedošlo v letošním roce k silnému výskytu této choroby a porosty nebyly poškozeny.

Lupina žlutá je středně náročná na teplo a méně náročná na vláhu a půdu. Daří se jí dobře na půdách písčitéch, hlinitopísčitéch, kyselejších při pH 4,5-6,0. Je velmi citlivá na vyšší obsah vápníku v půdě, který se projevuje listovými chlorózami a růstovými depresiemi. V ČR jsou nevhodné podmínky pro pěstování.

Lupina úzkolistá (zvaná též modrá) je oproti ostatním druhům méně náročná na teplo a středně náročná na vláhu. Nejvhodnější jsou pro ni vlhčí, středně těžké půdy, nevhodné jsou půdy těžké, nebo naopak písčité. Svými nároky na prostředí se blíží lupině bílé. Je méně náchylná k napadení antraknózou, která velmi výrazně snižuje výnos u lupiny bílé. Její využití je u nás velmi perspektivní. Sortiment je postupně obohacován o nové jakostní odrůdy.

Druhové zastoupení pěstitelských ploch v ČR se postupně mění. Klesá výměra lupiny bílé a zvyšují se plochy lupiny úzkolisté. Osevy plochy ostatních druhů jsou zanedbatelné. Hlavní zásluhu na tomto stavu má především dostatek osiv kvalitních odrůd a významnou roli v tomto ohledu hraje i rychlejší vývoj rostlin a délka vegetační doby lupiny úzkolisté, která je významně kratší (103 -106 dnů) než u lupiny bílé. Poněkud okrajové je pěstování lupiny žluté, jejíž krmivářské využití bylo pokusně zjištěno jako velice perspektivní, avšak její nároky na stanoviště jsou striktně vymezeny lehkými, písčitými půdami, což je v podmínkách ČR pouze málo oblastí. Jedná se výhradně o odrůdy jarního charakteru, pěstování ozimých forem nebylo doposud v ČR testováno ani zavedeno a lze je považovat za

riskantní z hlediska vyzimování. Registrovaných odrůd je v současné době v ČR 5 (2 odrůdy lupiny bílé a 3 odrůdy lupiny úzkolisté), jsou zapsány ve Státní odrůdové knize. V ČR je možné pěstovat kvalitní zahraniční odrůdy lupiny úzkolisté Dalbor a Regent z Polska, Iris z Dánska a lupiny bílé Dieta a Volos z Velké Británie.

Odhad sklizně lupiny v roce 2015 podle krajů

Kraj	Sklizňová plocha (ha)	Výnos (t/ha)	Produkce (t)
Praha	4	1,00	4
Středočeský	603	1,38	832
Jihočeský	320	1,64	524
Plzeňský	165	1,67	276
Karlovarský	10	1,40	14
Ústecký	104	1,13	117
Liberecký	66	1,55	102
Královéhradecký	195	1,31	256
Pardubický	186	1,66	309
Vysočina	164	1,51	247
Jihomoravský	132	1,30	171
Olomoucký	143	1,38	198
Zlínský	10	1,20	12
Moravskoslezský	447	1,41	631
ČR celkem	2 550	1,45	3 693

Pramen: ČSÚ, odhad k 15. 9. 2015

Pěstitelské plochy v ČR mají podle statistik v posledních letech spíše sestupnou tendenci (v roce 2007 téměř 12 tis. ha). V roce 2015 však byla plocha lupiny na úrovni 2 550 ha, což představuje nárůst oproti minulému roku o 444 ha (+21 %). Na tomto mírném meziročním vzestupu ploch lupiny mají pravděpodobně podíl i změny v SZP podobně jako u ostatních luskovin. Na rozdíl od hrachu letošní suché počasí negativně ovlivnilo výnosy ostatních luskovin, mezi které patří i lupina. Na základě odhadu ČSÚ k 15. 9. 2015 je tak vzhledem k poklesu průměrného výnosu na 1,45 t/ha předpokládán pokles produkce lupiny na 3 693 t.

Pěstitelská plocha, výnos a produkce lupiny v ČR

Marketingový rok	Pěstitelská plocha	Výnos	Produkce
	(tis. ha)	(t/ha)	(tis. t)
2003/04	0,4	2,5	1,0
2004/05	1,2	2,9	3,5
2005/06	5,5	3,1	17,1
2006/07	12,0	2,4	28,8
2007/08	9,2	3,1	28,5
2008/09	6,4	3,2	20,5
2009/10	1,2	1,1	2,17
2010/11	2,1	1,22	2,55
2011/12	1,5	2,15	3,33
2012/13	1,4	1,75	2,46
2013/14	1,4	1,57	2,15
2014/15	2,1	1,79	3,76
2015/16	2,6	1,45*	3,69*

Pramen: do roku 2008 kvalifikovaný odhad Agritec s.r.o.; od roku 2009 ČSÚ

Poznámka: 2015/16 *odhad ČSÚ k 15. 9. 2015

OSTATNÍ LUSKOVINY

Do této kategorie v současnosti ČSÚ řadí širokou skupinu maloobjemových luskovin. Jedná se především o bob obecný, pelušku, vikve (panonská, huňatá, setá), čočku a fazol.

Podle údajů ČSÚ činila v roce 2014 osevní plocha ostatních luskovin celkem 3 615 ha. V roce 2015 se osevní i sklizňová plocha ostatních luskovin zvýšila o 85 % oproti loňskému roku a činila celkem 6 714 ha. Plocha jednoletých luskovin pěstovaných na zeleno se zvýšila na 17 686 ha, tj. meziročně o 4 157 ha (30,7 %).

Na základě kvalifikovaného odhadu Agritec s.r.o. je v letošním roce předpokládán vzhledem k vyšší osevní ploše meziroční vzestup produkce ostatních luskovin na úroveň 12 760 t.

Vývoj sklizňových ploch, výnosů a produkce ostatních luskovin v České republice

Marketingový rok	Sklizňová plocha (ha)	Výnos (t/ha)	Produkce (t)
1991/92	23 509	2,34	54 925
1992/93	14 010	1,65	23 073
1993/94	10 789	2,36	25 428
1994/95	8 685	1,56	13 590
1995/96	7 413	1,80	13 318
1996/97	7 076	2,11	14 922
1997/98	5 567	1,83	10 180
1998/99	5 842	1,91	11 172
1999/00	6 312	2,16	13 663
2000/01	5 797	1,62	9 409
2001/02	4 972	1,75	8 677
2002/03	6 182	1,45	8 942
2003/04	7 277	1,15	8 395
2004/05	6 920	2,36	16 299
2005/06	10 137	1,70	17 212
2006/07	9 493	1,34	12 730
2007/08	6 402	1,33	8 546
2008/09	4 038	1,42	5 727
2009/10	5 928	1,36	8 036
2010/11	4 830	1,52	7 342
2011/12	3 580	2,20	7 890
2012/13	3 702	1,61	5 975
2013/14	3 547	1,53	5 422
2014/15	3 547	2,02	7 287
2015/16	6 714	1,90*	12 760*

Pramen: ČSÚ

Poznámka: 2015/16 *kvalifikovaný odhad Agritec s.r.o.

ČOČKA

Čočka patří mezi teplomilné luskoviny. Její velkovýrobní pěstování bylo v České republice ukončeno. Průměrná roční spotřeba čočky se v ČR dlouhodobě pohybuje na úrovni 4 000 – 6 500 t. Celková poptávka je pokrývána dovozem zejména z Kanady (95 %). Plochy čočky se v ČR statisticky nesledují, jsou omezeny pouze na plochu u malopěstitelů.

Čočka je z hlediska potravinářského využití nejžádanější luskovinou. Čočka je mimořádně hodnotná potravina, která svou vařivostí, výživností a stravitelností předčí hrách. Je jedinou luštěninou, která se před vařením nemusí máčet. **Obsahuje významná množství bílkovin, sacharidů, vitamínů skupiny B, fosforu, hořčíku, vápníku, železa, draslíku a selenu.**

Dovoz a vývoz semene čočky za kalendářní roky 2007 - 2015 (t)

Kalendářní rok		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015*
Dovoz	I. 1. - 30. 6.	4 775,6	4 230,1	3 890,7	3 613,7	3 650,4	3 539,0	4 093,2	3 733,8	4 007,6
	I. 7. -31. 12.	2 370,4	2 329,0	3 333,2	3 279,9	3 280,4	3 431,1	3 728,9	3 796,6	938,0
	Celkem	7 146,0	6 559,1	7 223,9	6 893,6	6 930,8	6 970,1	7 822,1	7 530,4	4 945,7
Vývoz	I. 1. - 30. 6.	464,3	471,4	524,0	471,0	653,7	572,5	759,3	599,2	656,4
	I. 7. -31. 12.	593,3	664,2	691,4	612,5	810,2	756,5	909,9	879,0	115,8
	Celkem	1 057,6	1 135,6	1 215,4	1 083,5	1 463,9	1 329,0	1 669,2	1 478,2	772,2

Pramen: ČSÚ, statistika zahraničního obchodu

Poznámka: *údaje roku 2015 jsou za období od 1. 1. 2015 do 31. 8. 2015

Dovoz a vývoz čočky za marketingové roky 2007/08 – 2015/16 (t)

Marketingový rok	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16*
Dovoz	6 600,6	6 219,7	6 946,9	6 930,4	6 819,2	7 524,4	7 462,7	7 804,2	938,0
Vývoz	1 164,6	1 188,1	1 187,3	1 266,2	1 382,6	1 515,7	1 509,1	1 535,4	772,2

Pramen: ČSÚ, statistika zahraničního obchodu

Poznámka: *marketingového roku 2015/16 jsou za období od 1. 7. 2015 do 31. 8. 2015

Průměrné měsíční spotřebitelské ceny čočky jedlé (Kč/kg)

Měsíc	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.
2002	31,75	31,46	31,26	31,53	31,99	32,02	32,08	32,20	31,81	31,85	31,90	32,02
2003	32,38	34,89	37,07	38,18	38,89	39,05	39,67	39,38	39,54	39,46	39,99	39,31
2004	39,72	39,59	39,77	39,54	38,88	39,51	39,43	39,02	38,90	37,69	38,09	37,39
2005	37,78	37,60	37,30	36,93	36,71	36,81	37,02	37,27	36,76	36,16	35,98	34,75
2007	35,46	35,93	37,96	37,82	38,56	37,85	38,42	37,66	37,48	37,63	38,07	39,64
2008	42,79	45,29	45,12	45,42	45,84	48,15	52,96	53,55	54,77	54,82	55,51	55,95
2009	55,68	55,4	55,11	55,27	56,29	56,03	55,96	54,39	52,85	52,21	51,89	52,19
2010	52,29	53,12	52,7	52,15	51,35	52,34	52,62	52,34	52,61	52,13	52,29	51,73
2011	51,51	52,07	55,34	56,03	54,84	54,90	54,52	55,40	54,18	54,93	55,03	55,34
2012	56,51	56,12	55,27	54,07	53,96	53,59	53,02	53,63	52,73	52,29	52,40	52,23
2013	52,61	52,76	52,21	51,42	51,3	51,66	52,1	51,25	51,87	51,73	51,26	50,50
2014	51,65	51,32	51,01	50,88	50,87	51,43	51,63	51,79	52,1	51,83	51,26	51,17
2015	50,68	51,53	52,52	53,08	53,07	53,6	53,21	55,1	56,45	-	-	-

Pramen: ČSÚ

BOB OBECNÝ

V podmínkách střední Evropy je bob využíván především jako krmivo, a to jak v podobě zelené hmoty, tak na semeno. Daří se mu velmi dobře ve vyšších, vlhčích polohách a může být pěstován i tam, kde jsou pro hrách a sóju podmínky už méně vhodné. Podobně jako ostatní luskoviny vyniká schopností poutat kořenovým systémem vzdušný dusík a má výborné meliorační účinky na půdu. Kromě vlastního účelového využití na píci i semeno je bob také výbornou krycí plodinou pro podsevy víceletých jetelovin, kmínu apod. V roce 2015 je v ČR registrováno a zapsáno ve Státní odrůdové knize 10 odrůd bobu.

Od roku 2007 došlo k významnému propadu ploch bobu v ČR a od roku 2009 přestal být bob v rámci statistiky ČSÚ samostatně sledován. Tento pokles do jisté míry signalizuje úbytek ploch bobu pěstovaného na zelenou píci. V řadě oblastí, kde byl bob využíván jako krycí plodina výsevů pícnin, byl nahrazen hrachem.

Hlavní konkurenční nevýhodou pěstování bobu, stejně jako ostatních luskovin v ČR, jsou nízké dosažené výnosy na provozních plochách a nízké odbytové ceny semene. Hlavními příčinami neuspokojivého využívání výnosového potenciálu využívaných odrůd je citlivost bobu k nepříznivým půdním a povětrnostním podmínkám, nedodržování komplexních zásad agrotechniky pěstování a časté extrémní výkyvy povětrnostních podmínek v posledních letech. Výnosový potenciál současných odrůd bobu několikanásobně převyšuje úroveň výnosů dosahovanou domácími pěstiteli.

Vzhledem k tomu, že domácí krmivářský průmysl zůstává vůči bobu konzervativní, nelze přesněji odhadovat další vývoj pěstování a využívání bobu. K intenzifikaci pěstování bobu by mělo dojít zejména u pěstitelů, kteří jej dokážou sami využít ke krmení, nebo prodat obchodníkům pro vývoz. Poptávka po bobu a ostatních luskovinách je na mezinárodním trhu trvalá.

Odhady rozsahu pěstování bobu obecného v ČR

Bob obecný	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Plocha množ. dle materiálů UKZUZ (ha)	487	580	264	221	185	296	562
Plocha bobu v monokultuře na semeno včetně osiva (ha)	900	900	1000	700	700	500	900
Plocha bobu v luskoobilních směskách, či jako krycí plodina na zeleno (ha)	1300	1500	1600	1000	1100	800	1400
Výnosy UKZUZ v SOP (t/ha)	4,01	5,19	6,46	4,18	4,65	5	5,17
Výnosy ČR v praxi (t/ha)	1,6	1,8	2,3	1,9	1,85	2,2	1,8
Produkce (t)	1 440	1 620	2 300	1 330	1 295	1 440	1 600

Pramen: ÚKZÚZ, kvalifikovaný odhad Agritec s.r.o.

Dovoz a vývoz bobu podle marketingových roků (t)

Marketingový rok	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16*
Dovoz	44,3	172,4	9,9	15,1	0,8	3,0	3,2	84,6	24,7
Vývoz	1318,4	201,4	223,0	234,9	807,9	616,3	354,9	695,5	22,2

Pramen: ČSÚ, statistika zahraničního obchodu

Poznámka: *údaje marketingového roku 2015/16 jsou za období od 1. 7. 2015 do 31. 8. 2015

Dovoz a vývoz semene bobu za kalendářní roky 2007 - 2015 (t)

Kalendářní rok		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015*
Dovoz	I. I. - 30. 6.	2,2	40,8	172,3	8,0	14,2	0,4	2,0	2,6	40,0
	I. 7. - 31. 12.	3,5	0,2	2,0	0,9	0,6	1,0	0,6	44,6	24,7
	Celkem	5,7	41,0	174,3	8,9	14,8	1,4	2,6	47,1	64,7
Vývoz	I. I. - 30. 6.	60,5	165,5	131,2	192,5	453,7	431,5	363,4	300,0	266,5
	I. 7. - 31. 12.	1 153,0	70,3	53,2	0	376,4	253,0	54,9	429,1	22,2
	Celkem	1 213,5	235,8	184,4	192,5	830,1	684,5	418,3	729,1	288,7

Pramen: ČSÚ, statistika zahraničního obchodu

Poznámka: *údaje roku 2015 jsou za období od 1. I. 2015 do 31. 8. 2015

PELUŠKA, VIKVE

Peluška a vikve patří mezi pící typy luskovin. Na semeno se pěstují pouze k produkci osiva pro domácí užití a vývoz. Domácí požadavky na kvalitní bílkovinnou píci se vzhledem k poklesu stavů skotu velmi snížily. Částečnou náhradou je smluvní produkce osiva pro vývoz. České odrůdy pelušky dosahují v zahraničí velmi dobrých výsledků. V čisté kultuře je schopna poskytovat při sklizni již začátkem kvetení průměrný výnos 30 - 40 t/ha zelené píce, což odpovídá 5 až 7 t sena/ha. Produkce čistého porostu vikve seté a panonské bývá 15 - 20 t/ha zelené píce, vikve huňaté cca 20 - 30 t/ha zelené píce. Na zeleno jsou peluška a vikve pěstovány především ve směsi s obilovinami k přímému zkrmování, ke konzervaci senážováním, nebo pro zelené hnojení půdy. Plochy pelušky pěstované v monokultuře jsou určeny především k výrobě osiv, která jsou tradiční exportní komoditou. V roce 2015 jsou v ČR registrovány a zapsány ve Státní odrůdové knize 4 odrůdy vikve a 7 odrůd pelušky.

LUSKOVINO-OBILNÍ SMĚSKY

Pěstování luskovino-obilních směsek (LOS) se významně rozšiřuje zejména v západoevropských zemích. V ČR se zájem o jejich pěstování zvyšuje hlavně v oblasti ekologického zemědělství, které zaznamenává dynamický rozvoj. Tomu napomáhá nejen dotační politika, ale také zvyšující se zájem společnosti o environmentálně přijatelnější způsoby hospodaření, které mají udržet a zlepšit biodiverzitu, snížit ekologickou zátěž a uspokojit narůstající zájem spotřebitelů o ekologicky produkované zemědělské produkty a potraviny.

V oblasti ekologického zemědělství, kde je zakázáno používání pesticidů, lehce rozpustných minerálních hnojiv a kde dochází k minimalizaci vstupů, tak nabývá mimořádně na významu schopnost luskovino-obilních směsek omezovat zaplevelení, obohacovat půdu o dusík a potlačovat a přerušovat rozmnožování chorob a škůdců. Vzhledem k tomu, že pro množitelské porosty v ekologickém zemědělství jsou stanoveny limitní výskyty plevelů, může se schopnost luskovino-obilních směsek potlačovat zaplevelení významně uplatňovat při produkci ekologického osiva. K tomu přispívá i prokázané zlepšení zdravotního stavu rostlin a omezení rozmnožování škůdců ve směsce.

Luskovino-obilní směsky jak v ekologickém, tak konvenčním zemědělství, jsou významným zdrojem vysokobílkovinné píce a v posledních letech vzrostl zájem o jejich pěstování i užití. Jejich plocha není samostatně ve statistice ČSÚ luskovin evidována.

Výhodou porostu LOS z hlediska protierozní ochrany je jeho schopnost rychlého vzcházení a zapojení porostu. Díky této vlastnosti dokáže porost zajistit včasné pokrytí půdy a tím působit protierozně. Od roku 2013 je pěstování LOS na mírně erozně ohrožených (MEO) půdách považováno za specifickou

půdoochrannou technologii (PT), která vyhovuje podmínkám standardu DZES 5 (dříve GAEC 2) za předpokladu dodržení přesně specifikovaných parametrů porostu.

Pěstování LOS na MEO půdách lze považovat za PT v případě, že:

- plodiny obsažené ve směsi se na metr čtvereční výsevu LOS **nahodile střídají**,
- na metr čtvereční výsevu LOS v **meziřádkovém rozmezí do 15 cm** se nachází **min. 50% zastoupení obilných stébel**,
- LOS obsahuje z výčtu širokořádkových plodin pouze **bob setý nebo sóju**.

PĚSTOVÁNÍ LUSKOVIN V EKOLOGICKÉM ZEMĚDĚLSTVÍ

Pravidla ekologického zemědělství (EZ) a výroby biopotravin jsou upravená národní i evropskou legislativou. Do 31. 12. 2008 platilo nařízení Rady (EHS) č. 2092/91 o ekologickém zemědělství. Dnem 1. 1. 2009 bylo toto nařízení zrušeno a platí zcela nová evropská legislativa. Jedná se o nařízení Rady (ES) č. 834/2007 o ekologické produkci a označování ekologických produktů a o zrušení nařízení Rady (EHS) č. 2092/91 a prováděcí nařízení Komise (ES) č. 889/2008, kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení Rady (ES) č. 834/2007. Dne 1. 1. 2012 nabyl účinnosti zákon č. 344/2011, kterým se mění dosavadní zákon č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství. Novela byla přijata především na základě nové evropské legislativy ekologického zemědělství, kterou je nařízení Rady (ES) č. 834/2007 a prováděcí nařízení Komise (ES) č. 889/2008. Hlavním smyslem novely je zjednodušení administrativy kolem registrace nových osob podnikajících v ekologickém zemědělství, včetně výrobců biopotravin a obchodníků s biopotravinami.

Počet ekologických zemědělců za rok 2014 mírně poklesl. K 31. 12. 2014 jich v ČR hospodařilo 3 885, a to na celkové výměře 493 971 ha, což představuje podíl 11,72 % z celkové výměry zemědělské půdy. Výměra orné půdy ekologického zemědělství dosáhla 51 622,22 ha. Z pohledu užití dlouhodobě dominují v EZ trvalé travní porosty. Meziročně celková výměra plochy v EZ vzrostla o 75 ha. Výměra orné půdy se mírně zvýšila o cca 110 ha. Objem ekologické produkce na orné půdě meziročně vzrostl o 8 %, přičemž nejvyšší nárůst byl zaznamenán meziročně u píce (o 17 %). Naopak se meziročně snížila produkce u zeleniny (o 28 %) a u luskovin na zrno (o 24 %).

Nezanedbatelnou část rostlinné produkce ekologického zemědělství zaujímá pěstování luskovin. Luskoviny se vyznačují pro ekologické zemědělství zvláště významnou vlastností, schopností poutat vzdušný dusík. Vzhledem k této vlastnosti jsou luskoviny nezbytnou součástí osevního postupu ekologicky hospodařícího podniku. Odborné prameny uvádějí, že zastoupení leguminóz by v osevním postupu ekologického podniku mělo činit 20 – 25 %.

Z pohledu podílu hlavních kategorií ekologicky pěstovaných plodin na orné půdě na jejich celkové výměře v ČR dosahují luskoviny na zrno (9,4 %) trvale vyšší podíl. Luskoviny na zrno také drží stále prvenství v podílu bioprodukce na jejich celkové produkci v ČR s 5% podílem (což je ovšem výrazně menší podíl než v roce 2013, tj. 10 %).

Podobně jako v případě obilovin, došlo v roce 2014 ke snížení ploch EZ také u luskovin na zrno (pokles o 2,6 %). V rámci luskovin dominovalo na rozdíl od předchozího roku pěstování lupiny (26 %), pelušky (24 %) a hrachu (20 %). Z pohledu hektarového výnosu lze shrnout, že výnosy luskovin v EZ se pohybovaly kolem 58 % konvenčního výnosu.

Struktura, produkce a výnos luskovin na zrno na orné půdě v roce 2014 v EZ

Luskoviny na zrno	Počet ekofarem	Období konverze (ha)	Ekologický režim (ha)	Celkem (ha)	Ekologická produkce (t)	Ekologické výnosy (t/ha)
Hrách	35	6,25	367,58	373,83	576,66	1,57
Bob	4	15,13	13,01	28,14	14,20	1,09
Lupina	17	62,58	433,65	496,23	692,06	1,60
Sója	6	0,00	140,01	140,01	192,00	1,37
Peluška	22	25,80	425,37	451,17	731,09	1,72
Ostatní luskoviny	17	4,18	399,62	403,80	560,39	1,40
Luskoviny na zrno celkem	94	113,94	1 779,24	1 893,18	2 766,40	1,55

Pramen: Statistické šetření na ekologických farmách ÚZEI 2014; data od 3 808 subjektů

Hrách je významnou luskovinou pěstovanou v ekologickém zemědělství, která je pro ekologické zemědělství důležitá také vzhledem k velmi dobré bílkovinné hodnotě, zvláště v krmivech pro prasata a drůbež. Pěstování hrachu v ekologickém zemědělství omezuje zejména nižší rezistenční schopnost vůči plevelům. Za účelem potlačování plevelů volíme zpravidla odrůdy bohatě olistěné, ačkoliv porost při zrání více poléhá než u nízkých (keříčkových) odrůd.

Po **sóji** z ekologického zemědělství je u nás stálá poptávka. Ačkoliv se sója jeví jako plodina teplomilná, lze ji celkem úspěšně pěstovat i v řadě regionů ČR. Kromě vhodnosti pro danou oblast je při výběru odrůdy také třeba prověřit, zda se nejedná o odrůdu vzniklou pomocí genových manipulací, které jsou v ekologickém zemědělství zakázány.

U **bobu** lze provádět regulaci plevelů obdobným způsobem jako u hrachu, tedy vláčením naslepo až do doby, než se rostlinky nacházejí 1 – 2 cm pod povrchem půdy a poté až od fáze 3. listu do výšky porostu 25 – 30 cm. Vlácení provádíme za slunečného počasí, odpoledne, kdy je porost méně křehký, zavadlý a odolnější proti poškození. Mezi nejvýznamnější škůdce bobu patří mšice bobová a listopas čárkovaný. Pokud dojde k napadení bobu mšicí bobovou v době květu, může způsobit vážné poškození porostu bobu. Proto mezi hlavní preventivní metody ochrany patří časný výsev, který umožní časně kvetení rostliny. Výkon fixace vzdušného dusíku se u bobu odhaduje na 100 – 400 kg N/ha. Větší část je spotřebována rostlinou a zbývajících cca 60 – 80 kg N/ha je k dispozici pro následnou plodinu.

Lupiny jsou vhodnými předplodinami, zvláště na lehkých (písčitých) půdách. Kořeny lupin mají velmi dobrou schopnost pronikat do půdy, prokořenit jí a přijímat z ní živiny. To zvyšuje její předplodinovou hodnotu. Intenzita fixace u lupiny je 200 – 450 kg N/ha. Pro následnou plodinu v půdě zůstává 65 – 95 kg N/ha. Odstup lupin v osevním postupu po sobě je 3 – 4 roky. Vzhledem k dlouhé vegetační době sejeme lupinu co nejdříve (konec března), žlutou lupinu později než bílou. Regulace plevelů je obdobná jako u bobu a hrachu. Lupiny setrvávají dlouho ve stadiu přízemní růžice, proto při eventuelním plečkování hrozí nebezpečí zahrnutí, a proto jsou i citlivější vůči konkurenci plevelů. Sklizeň lupiny je vzhledem k nerovnoměrnému dozrávání obtížnější po technické stránce obdobně jako u bobu.

Hrách rolní (peluška) je používán zejména pro krmné účely, převážně ve formě zelené píce. V ekologickém zemědělství pro potravinářské využití má význam tzv. velkosemenná peluška, neboli hrách kapucín.

Podobně i **fazol** přes svou tradovanou teplomilnost snese často i místa s mírnějším podnebím. Udává se, že pěstování fazolí může být úspěšné do nadmořské výšky asi 300 – 400 metrů nad mořem. Za účelem regulace plevelů opakovaně plečkujeme až do období kvetení, respektive zapojení porostu, kdy dobře zapojený porost potlačuje plevele účinně sám.

Podpora ekologickým zemědělcům

Od roku 2007 byla podpora EZ zajišťována programovým dokumentem „Program rozvoje venkova 2007–2013“ (PRV) zpracovaným dle nařízení Rady (ES) č. 1698/2005 o podpoře pro rozvoj venkova z EZFRV, který nahradil „HRDP“ a „Operační program Zemědělství“.

Titul „ekologické zemědělství“ byl v roce 2014 podporován v rámci „Agroenvironmentálních opatření“ (AEO). Od roku 2007 mohly navíc subjekty registrované v EZ čerpat bodové zvýhodnění u dalších pěti opatření v rámci Osy I a III PRV (Zahájení činnosti mladých zemědělců, Modernizace zemědělských podniků, Přidávání hodnoty zemědělským a potravinářským produktům, Diverzifikace činností nezemědělské povahy a Podpora cestovního ruchu).

V roce 2014 byla prodloužena platnost závazků z Programového období 2007–2013, podpora ekologických zemědělců tak byla realizována v rámci Osy II PRV pod titulem „EZ“, který společně s titulem pro integrovanou produkci spadal pod podopatření „Postupy šetrné k životnímu prostředí“ v rámci AEO. V rámci tohoto titulu je ekozemědělcům vyplácena náhrada za ekonomické ztráty vzniklé tímto systémem hospodaření. Platba byla poskytována na plochu ekologicky obhospodařované půdy

s diferenciací dle užití ploch (tj. pěstovaných kultur). Shodnou výši plateb obdrželi ekozemědělci i na plochy v přechodném období.

Výše plateb byla stanovena fixně v EUR na celé období let 2007–2013 s prodloužením na rok 2014 následovně:

- Orná půda - 155 EUR/ha
- Travní porosty – ekofarmy se souběhem 71 EUR/ha
- Travní porosty – ekofarmy bez souběhu 89 EUR/ha
- Trvalé kultury – intenzivní sady, vinice, chmelnice 849 EUR/ha
- Trvalé kultury – extenzivní sady 510 EUR/ha
- Zelenina a speciální byliny na orné půdě 564 EUR/ha

Dle pravidel EU je nově **od roku 2015** dle čl. 29 nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1305/2013 o podpoře pro rozvoj venkova z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EZFRV) a o zrušení nařízení Rady (ES) č. 1698/2005 podpora EZ navržena zvláště mimo AEO. V rámci EZ je podpora vyplácena obdobně jako do roku 2014, a to dle užití půdy, ovšem nově s rozlišením plateb pro období konverze a pro období již plně v režimu EZ (tj. po konverzi). Předmětem dotace je zemědělská půda obhospodařovaná v režimu přechodného období nebo ekologického zemědělství s druhem zemědělské kultury trvalý travní porost, standardní orná půda, travní porost na orné půdě, úhor na orné půdě, trvalá kultura ovocný sad, vinice a chmelnice a jiná trvalá kultura – krajino tvorný sad.

Žadatelem může být pouze zemědělský podnikatel podle § 2e až § 2h zákona o zemědělství, aktivní zemědělec a registrovaný ekologický podnikatel podle § 6 až 8 zákona o ekologickém zemědělství, který má zařazeno min. 0,5 ha zemědělské půdy podle uživatelských vztahů (LPIS). Zároveň je nutné plnit podmínky nařízení Rady (ES) č. 834/2007, nařízení Komise (ES) č. 889/2008 a zákona č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství, v platném znění a dodržovat požadavky cross-compliance.

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ

Vydalo Ministerstvo zemědělství
Těšnov 65/17, 110 00 Praha 1
internet: www.eagri.cz
e-mail: info@mze.cz

ISBN 978-80-7434-268-4

Praha 2015